

Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap "Niftarlake" 1983

<https://hdl.handle.net/1874/9598>

JAARBOEKJE

1983

VAN HET
OUDHEIDKUNDIG
GENOOTSCHAP

'NIFTARLAKE'

- Erevoorzitter* Mr Dr N.J.C.M. Kappeijne van de Coppello, Loenen a/d Vecht
- Erelid* Jhr P.H.A. Martini Buys, Brugge
- Bestuur* Drs E. Munnig Schmidt, voorzitter, Nieuwerhoek
Loenen a/d Vecht (02943-1280)
- Drs H.J. Post, secretaris
Zandweg 45, 3601 AE Maarssen (03465) 68965
- H.C.M. Hoppenbrouwers, penningmeester
Baambrugge (02949) 1541
Mevrouw Mr M.A. Dukes-Greup, bibliothecaresse
Kasteel Oudaen, Breukelen (03462) 2627
- Leden* Mr J.H. van den Hoek Ostende, Amsterdam
A.J.A.M. Lisman, Nieuwersluis
- Redactie
voor 1984* Drs E. Munnig Schmidt
Nieuwerhoek, 3632 AD Loenen a/d Vecht (02943) 1280
- Betalingen* Gironummer 513805
t.n.v. Penningmeester Niftarlake te Baambrugge

Errata Jaarboek 1982:

- blz.: 59 toevoegen als auteur "E. Munnig Schmidt"
blz.: 64 "C.W. Matthes" moet zijn "J.A. Matthes".

Ledenlijst 1984

Abcoude

De Gemeente Abcoude

Drs J. Baalbergen

et. ssm R. Bianchi

Drs D.G. Carasso

W.J. Engel

Mw. W.D. de Graaf-Vossestijn

J. de Groot

W. Kompier *Hind. Weg*

J.Th. Kemme

P.E. Koppen

← Mw. R.C. Koppen-Lamp

N.L. Loeb

J.K. Luttkhuis

W. van ter Meij

J.J. Pabon Jr

~~P. v. d. Schaaf~~

H. Schoenmaker

← P.L. Schram

J.B. Schreur

Mr J.W.F.M. Swinkels

B.A.H.M. Theunissen

W.C.C. Trouw

Mw. G.L.J. Uiterwaal-Völker

Mw. C.A.L.M. Vis-Völker

B.H. de Vries *Vreken*

S.T. Visser

D.T. Winter

J.E. Wustenhoff

Gemeentehuis, 1391 EL

Sandbergstraat 8, 1391 EL

Meerzicht 1, 1391 AR

Dr Koomansstraat 21, 1391 XA

Angsteloord 5, 1391 EB

Meerweg 19, 1391 HG

Gein Noord 24, 1391 GZ

Koppelland 13, 1391 EV

Sandbergstraat 7, 1391 EJ

Dr Koomansstraat 6a, 1391 XB

Dr Koomansstraat 6a, 1391 XB

Molenweg 16, 1391 CG

Kerkstraat 114, 1391 HE

Zilver schoon 107, 1391 XS

D. v. Troostwijkstraat 51, 1391 ER

~~Burg. de Beaufortlaan 2, 1391 CK~~

F. Postlaan 5, 1391 AV

P. v. Wijngaerdtlaan 42, 1391 AW

Jan Trouwstraat 4, 1391 TT

Gein Zuid 7, 1391 GT

Reyer Spreijstraat 10, 1391 GA

Torenlaan 32, 1391 AM

Kerkplein 14, 1391 GJ

Stationsstraat 54, 1391 GR

Sandbergstraat 4, 1391 EL

Koningsvaren 87, 1391 AG

Angsteloord 63, 1391 ED

Koppelland 11, 1391 EV

Aerdenhout

J.J. Smorenborg

Merellaan 29, 2111 GK

Alkmaar

Witten Mr Dr J. Belonje

Nassaulaan 39, 1815 GL

Almelo

J.C.M. Bak

Horstlaan 76, 7602 RR

Amersfoort

Oudh. Ver. Flehite

Westsingel 50, 3811 BC

Amstelveen

J.W.N. van Achterbergh Jr
← H.L.M. Raadschelders-Wemink
Mw. H. Vlot-van Lonkhuyzen

Amsterdamseweg 270, 1182 HN
~~Eline Verestraat 38, 1183 KZ~~
Ferd. Bolweg 89, 1181 XC

Amsterdam

Gemeentelijk Archief
Drs P.M. Fischer
Mw. J.H. Greup-Nicolai
Mr J.H. v.d. Hoek Ostende
D. Hoen
Drs E.J. Krul
Mr P.M. van der Laan
K.F. van Leuven
P.J. Meertens Instituut
Dr J.F.A. de Meyer
Mw. E.G. Pannevis-Lammerts van Buuren
W.A.C. Reesink
H. Renes
J.R. Ritman
Ir W. Siewertsz van Reesema
J. Stodel
Universiteitsbibliotheek
Mw. W.J.C. v. Veen-Coenen
Jhr S.G. v. Weede
J. Zwaan

Amsteldijk 67, 1074 HZ
Hemsterhuisstraat 173, 1065 JZ
De Boelelaan 267, 1082 RC
B. Wieringerstraat 22, 1013 EB
Amstelveenseweg 1056, 1065 JV
Keizersgracht 353, 1017 DR
Keizersgracht 443, 1017 DJ
Minervalaan 71-II, 1077 NS
Keizersgracht 569-571, 1017 DR
Gein 81, 1109 AC
Minervalaan 84-I, 1077 PK
Koninginneweg 40, 1075 CZ
Werengouw 25 (Nieuwendam) 1024 NC
Bloemgracht 19 h, 1016 KB
Keizersgracht 353, 1016 EJ
Rokin 70, 1012 KW
Singel 425, 1012 WP
Minervaplein 2, 1077 TN
J. v. Goyenkade 27-I, 1075 HS
Lijzijde 45, 1034 KN

Ankeveen

B.A.Ph. Baron van Harinxma Thoe Slooten

'Berkenrode', Dorpsweg 80, 1244

Baambrugge

H.F. Anger
M. Blokhuis
Mw. Dr S. Boerdam
Mw. J.P. Croon-Marlet
Mw. J.E. Croon-Ogterop
Jhr Mr J.E. v.d. Does de Willebois
Mw. M. v. Erven Dorens-Vinke

Pr. Beatrixstraat 13, 1396 KD
Rijksstraatweg 25, 1396 JD
Rijksstraatweg 22, 1396 JM
Kleiweg 36, 1396 HX
Kleiweg 34, 1396 HX
Dorpsstraat 23, 1396 KG
'Valk en Heining'
Rijksstraatweg 147, 1396 JK
Zand en Jaagpad 30, 1396 KD
'Kromwijk'
Zand en Jaagpad 5, 1396 JR
Binnenweg 10, 1396 KM
Rijksstraatweg 113, 1396 JH
'Geinwijk'
Rijksstraatweg 91, 1396 JG
B. Straalmanstraat 1, 1396 JR
'Middelvaart'
Rijksstraatweg 103, 1396 JH
Rijksstraatweg 4, 1396 JL

H. Hoogenhout
H.C.M. Hoppenbrouwers

Mw. Mr M. de Koning
Mej. E. v.d. Lee
Mw. Drs A. Lugt

Mw. A.H. Mebus-Riechelman
A.J. Slaman

Ir J.L.H. Slebos

A.W. Steenhof
J.J. Tholenaar

P.C. Versloot

H.C.M. Vos
J.H. van Walbeek

Baarn

J. van Vliet

Barneveld

← M. Snijder

Bennebroek

G.M. de Heer

De Bilt

H.C. de Wit

Bilthoven

P.H. Boogaard
Ir U. Twijnstra
B. Vermeulen

Blaricum

Mw. J.G. Siewertsz van Reesema-Schmidt

Buda: Kalf.

Breukelen

Notaris T.C. Akkerman

Bana J. Bakker

Binkaw Drs R.J. Benders

Ver. voor Bitumineuze Werken

C. Blom

N.C. Bosman

J. de Bruin

J.W. de Bruyn Kops

P.J. Burggraaf

Drs N.W. Caro

H.Th. Colenbrander

Jac. van Dam

W. Dobber

Mw. Mr M.A. Dukes-Greup

Mw. Mr H.M. van Dijk-Witjas

← K. Fiolet

B. Fritzsche

Mw. M. Fruithof-Matthes

P. Funken

R.T. v.d. Geer

D.W. Gerwig

Pr. Joh. Frisostraat 46, 1396 KB
'Kroonesteijn'

Rijksstraatweg 125, 1396 JJ

'Postwijk'

Rijksstraatweg 39, 1396 JD

Rijksstraatweg 141, 1396 JK

Rijksstraat 20, 1396 JM

Javalaan 30, 3742 CP

Thorbeckelaan 11, 3771 EA

Bennebroekerdreef 49, 2121 CM

Dorpsstraat 126, 3732 HL

Bosuillaan 111, 3722 XH

Rubenslaan 20, 3723 BP

Rembrandtlaan 93, 3723 BM

Langeweg 5*1261 EL

Rijksstraatweg 43, 3621 BH

Griftenstein 2, 3621 XK

Straatweg 200, 3621 BX

Postbus 68, 3621 AB

Straatweg 85, 3621 BJ

J.E. Boutstraat 3, 3621 CH

Burgstraat 20, 3621 AH

Zandpad 61, 3621 NG

Straatweg 84, 3621 BS

Rijksstraatweg 49, 3621 BH

't Heycop 508, 3621 WJ

Ortswarande 55, 3621 XN

Zandpad 27, 3621 ND

'Oudaen' Zandpad 80, 3621 NG

G. van Nijenrodestraat 90, 3621 GH

Zonswaardt 16, 3621 WR

Vrijheidslaan 23, 3621 HM

Scheendijk 5, 3621 VB

Oud Aa 41, 3621 LA

Nassauplein 1, 3621 EA

Dannestraat 33, 3621 AE

Drs A. Gevers
Dr J.W. Gunning
Mw. Mr E.A. Haars
Drs H.C.J. Hendriks
D. Hendrikse
Drs J.W.M. Hestenfeld
R.J. Hofman
ulringla G.C. van Kleef
Mej. C.P. Knulst
M. van Kralingen Jr
Mw. A.J.E. Lempke-Cramer

H.K. Lenstra
Ir H.F. Mertens
J. Molenkamp
R.W.C. Molenkamp

R.W.L. Mijnsen
Openbare Bibliotheek Breukelen
Prof. Dr Ir R.Plomp

J.H. Posthumus
Jhr Mr L.A. Quarles van Ufford
H.J. Schröder
Ir F.J. Schijff

P.B.A. Smits
Mw. A.J. Stilting
A.C. van Uchelen
F.L. Vegter

Mw. F. Verhagen
Mr J.A. Vermeulen
J. Verweij
D. v.d. Wal
Drs H.A. van Zwieten

v. Zylvela
Breukeleven

L. Geel
Drs M.M. van Kesteren
Dr J.F.W. Nuboer
J.H.P. Roeland

Ruwighe Danst
Ir J.J. Sijpman v.d. Berg
Brugge, 8000 België
Jhr P.H.A. Martini Buijs

Bunnik

Mw. Blömer-Heisc

6 Copijn - Branca

Linnaeusdreef 26, 3621 XW
Straatweg 204, 3621 BX
Kerkplein 16, 3621 BA
Julianastraat 25, 3621 EG
Linnaeusdreef 24, 3621 XW
Zandpad 82, 3621 NG
Zandpad 83, 3621 NG
Beatrixstraat 7, 3621 ET
G.v. Doornikstraat 8, 3621 HZ
Herenstraat 4, 3621 AR
'Vegtlust'
Zandpad 3, 3621 NC
Zandpad 94, 3621 NH
Rijksstraatweg 236, 3621 BZ
Bisschopswater 27, 3621 WV
'Vecht en Dam'
Dannegracht 16, 3621 AA
Straatweg 76, 3621 BR
J. Dircksenstraat 20, 3621 CB
'Vegtvliet'
Rijksstraatweg 220, 3621 BZ
Zandpad 125, 3621 NJ
Zandpad 48, 3621 NE
Straatweg 120, 3621 BV
'Nijenrode'
Rijksstraatweg, 3621 BM
Rijksstraatweg 101, 3621 BK
Ln. van Gunterstein 3, 3621 VA
Zandpad 41, 3621 NE
'Hofstede Boomrijk'
Zandpad 53, 3621 NE
Straatweg 74, 3621 BR
Brouwerij 1, 3621 AD
Mecklenburgstraat 6, 3621 GP
Zandpad 87, 3621 NG
Vrijheidslaan 16, 3621 HH

Herenweg 52, 3625 AG
Herenweg 47a, 3625 AB
Herenweg 59, 3625 AC
'Willem II'
Herenweg 103, 3625 AD
Herenweg 125, 3625 AD

Nieuwe Gentweg 53

Marskramersbaan 15, 3981 TJ

Bussum

← Stichting tussen Vecht en Eem
M. Langelaar

Doornan v. Anbel

Cothen-Langbroek

Mr C.Th.E. Graaf van Lijnden
van Sandenburg

Den Dolder

Mw. Wilhelm-v.d. Meer

Doorn

Ir H.J. Doude van Troostwijk
F.A. Groen
Mw. G. v.d. Stoop-Koekoek

Dordrecht

Mw. A.W. de Jong-Vis

Eindhoven

Ir J.V. Bruza

Giekerk

← ~~F.H. de Boer~~

Gouda

Ver. Oudheidkundige Kring "Die Goude"

Grave: Jansen

's Graveland

Mr H.L. Houthoff
G. Kortenoever
B.H.A. Oosterbroek

's-Gravenhage

Mr J.A. Alleman
J.P. Bak
Kon. Bibliotheek
Rijksbur. v. Kunsth. Doc.
J.C. Woestenburg

Haarlem

Rijksarchief in N.-Holland
J. Vor der Hake

Haarzuilens

L.J. Huisinga

Heemstede

J.P. Schmal Jr

Brinklaan 18b, 1404 ET
Mecklenburg 52, 1404 BJ

*Groot Heilogenlaan 29
1405 EB.*

Kasteel Sandenburg, 3945

Hezer Enghweg 90, 3734 GV

Parklaan 40, 3941 RE
v. Heemskerklaan 41, 3941 WD
van Galenlaan 12, 3941 VD

Wolwevershaven 11, 3311 AV

Orpheuslaan 53, 5631 BR

~~Sinke Kloostermanstraat 116, 9061 BD~~

Westhaven 62, 2801 PN

'Trompenburgh' Zuidereind 43, 1243 KK
Leeuwenlaan 48, 1243 KB
Nrd. Einde 178, 1243 JP

Wassenaarseweg 90, 2596 CZ
Koninginnegracht 96d, 2514 AK
Postbus 90407, 2509 LK
Postbus 90418, 2509 LK
Hoge Nieuwstraat 28 A, 2514 EL

Kleine Houtweg 18, 2012 CH
Gasthuisingel 38 rood, 2012 DP

Ockhuizerweg 20, 3455 RW

Bartoklaan 95, 2102 ZH

Hilversum

J.G. Alleman
 Mw. L. Buwalda-Terlet
 ← Mr W.G.M. Cerutti
 T.W. Ploeg
 J. de Ronde
 H.D. Scheltema
 Dr W.J. Steyling
 J. v.d. Walle
 H.J.M. v.d. Wedden

*Wijk 1
 A in de v.w.*

2 alle wijk in met

Trompenbergerweg 2b, 1217 BE
 Utrechtseweg 52, 1213 TW
 J.P. Coenstraat 77, 1215 KP
 Oude Amersfoortseweg 44, 1213 AE
 Busken Huetplein 16, 1215 AJ
 Utrechtseweg 58a, 1213 TW
 Koninginneweg 18, 1217 KZ
 Regentesselaan 12, 1217 EE
 's-Gravelandseweg 86, flat 35, 1217 EW

Huizen

← ~~Mw. M. Langelaar~~
 F. Renou

~~Eeshof 35, 1275 DH~~
 Nw. Bussummerweg 83a, 1272 CE

Kockengen

Dr J.A. van Dongen
 De Gemeente Kockengen
 Dr G.F.W. Herngreen
 W. van Schaik
 G. Versloot

Wagenwijk 12, 3628 EP
 Gemeentehuis, 3628 AE
 Godinweg 2, 3628 BA
 Wagendijk 2, 3628 EP
 Portengen 97, 3628 ED

Kortenhoef

Curtevenne Stichting
 J. Daams
 W. Spaan

Zuidsingel 20, 1241 EN
 Zuidsingel 23, 1241 EH
 Kortenhoefsedijk 171, 1241 LZ

Krimpen a/d IJssel

Mr J.H. Huizinga

Lansing 53, 2923 BC

Langbroek

← ~~E.B. Schotanus.~~

~~Kasteel Lunenburg
 Langbroekerdijk A101, 3947 BE~~

Laren N.H.

J.N. Koppelman

St. Jansstraat 41, 1251 KZ

Loenen a/d Vecht

Dr P.J.A.v.d. Akker
 P.M. Bakker
 J.W. Blok Jr
 Mw. E.E.C. Bon-Meyer
 R.J.M. Bootz
 H.Bos
 H.C. Bos
 C. Dierdorp
 J. Doppe
 ↗ Dr A. Dunning
 J. Drewes

Rijksstraatweg 97, 3632 AA
 Wallenstein 66, 3632 WR
 Vreelandseweg 4, 3632 EP
 Dorpsstraat 10, 3632 AT
 'Vegtlust' Oud Over 3, 3632 VA
 Dorpsstraat 77, 3632 AS
 Hoflaan 5, 3632 BT
 Keizer Ottolaan 30, 3632 BW
 Oud Over 3, 3632 VA
 Dorpsstraat 82, 3632 AW
 Kerkstraat 8, 3632 EL

A.J. van Dijk
Drs H.C. Dijkma
J.A. Ehlhardt
Drs B.Th.P. Fontein
A. Gelderman
L.J. de Geus
← Mw. C.L. Glastra van Loon-Vink
W. Grunfeld
Mr R. Hamminga
E. Harberink
Mw. M.S. Harms-van Estrik
← P.M. Hiensch
Zeta
M.J.P.A. Graaf d'Hollooy
de Jong
Mr Dr N.J.C.M. Kappeijne van de Coppello
Mw. Th.E.C.M. Kappeijne van de Coppello-
van Panhuys
K.Knol
Drs G.J. Koelemey
D.P. Koets
Mw. W. v. Kralingen-Niekerk
Reichen
Mw. H. Kusters-van Leusden
Drs A. Ledeboer
D.C. v. Leeuwen Boomkamp
J. v.d. Meulen
Mw. M.Meyer-van Loon
Dr G.H. Mulder
A.H.M. Mulder
Drs E. Munnig Schmidt
C.W. van Nie
A.J.A.C. Nooteboom
Stichting Openbare Bibliotheek
M.J.B. Popma
Mw. Drs H.H. Pijzel-Dommisse
↙ A.H.J. Risseeuw
Mw. D.Recter
Mw. M.M. Rotbarth
A. Schras
Mw. E. van Schijndel
J.P. Seijffert
J.M. Sikking
Dr P.J. Sondaar
L.H. Sondaar
R.E.Spee
J.C. Spekman
Mw. A.A. Steffens
Mej. A.G. Stol
St. Cult. Raad
Jhr Mr J.P.E. Teding van Berkhout
Mw. G. Thijs-Mantel
C.J.M. Thijssen
B. Timmers

Oud Over 154, 3632 VH — *Zeta*
Spinnerie 1/3, 3632 ET
Grutterstraat 12, 3632 EJ
Rijksstraatweg 87, 3632 AA
Oud Over 39, 3632 VA
't Rond 13, 3632 BN
Rijksstraatweg 157, 3632 AC
Dorpsstraat 98, 3632 AW
Oud Over 3, 3632 VA
Keizer Ottolaan 22, 3632 BW
Hoflaan 1, 3632 BT
Oud Over 170, 3632 VA
Mijndensedijk 20, 3632 NV
Oud Over 59, 3632 VB
~~Oud Over 59, 3632 VB~~
Graaf Janlaan 2, 3632 CB
't Rond 9, 3632 BN
Wallenstein 55, 3632 WP
Rijksstraatweg 130, 3632 AG
't Rond 1, 3632 BN
Dorpsstraat 4, 3632 AT
Oud Over 120, 3632 VG
Vreelandseweg 8, 3632 EP
Oud Over 108, 3632 VB
Dorpsstraat 68, 3632 AV
Rijksstraatweg 96, 3632 AD
Rijksstraatweg 78, 3632 AD
Driehovenlaan 38, 3632 BL
'Vegtlust' Oud Over 3, 3632 VA
Postbus 47, 3632 ZR
Oud Over 48, 3632 VD
Dorpsstraat 28, 3632 AT
Hoefijzer 56, 3632 WB
'Bij Dorp' Oud Over 8, 3632 VD
'Bosch en Vecht' Oud over 5, 3632 VA
Torenstraat 1, 3632 EK
Oud Over 102, 3632 VG
van Lijndenlaan 10, 3632 BZ
Rijksstraatweg 95, 3632 AA
Oud Over 33a, 3632 VA
'Oud Over' Oud Over 33, 3632 VA
Vreelandseweg 1, 3632 EP
Weerestein 57, 3632 WX
Oud Over 41, 3632 VA
Oud Over 93, 3632 VC
Oud Over 1, 3632 VA
Rijksstraatweg 75, 3632 AA
't Rond 7, 3632 BN
Dorpsstraat 63, 3632 AS

W.G. Tober
Mw. E. Vesseur-Murck Jansen
F.E. Veenstra
Mw. M.E.G. Vor der Hake-Campens
Drs S.G. de Vries
Mr A. Vrij
A. Witmer
Prof. Dr H.C. Zanen

Loenersloot

Mr Th. van Hilst
Dr A.A.H. Meurs
H.J. v.d. Meij
Mw. M.F.M. Bsse van Nagell-Martini Buys
~~J.W.F. Straesser~~
Drs J.H.W. Veenstra

Loosdrecht

H. Aalberts
J.G. Boeschoten *de Coch*
Mr J.H.M.A. Doude van Troostwijk
J.P. Freese
Mej. E. Haselen
Historische Kring Loosdrecht
Mr C.H.F. Simons
J.M.L. Trouw
Mw. G.J. Uittenbos
W. ter Veld

Maarssen

J. Agterberg
W. Beerman
J.H.W. van Bommel
B.O. van den Berg
Mr J.W.L. Beijer
J.E. Brinkhof
Ir R.A. Brzesowsky
Drs S.W.G. de Clercq
J. Cosijn
A.R.A. Croiset van Uchelen
Mw. M. van Dam-Smallenbroek
Drs D. Dekker
H.J. Dollekamp
H.J. v. Droogenbroek
Gemeentehuis Maarssen
Genootschap Belle de Zuylen
L. Heus *Hanwinge*
G. van Heusden
M. van Heijningen *z. Loma Holanding*
Mw. B.C.J. Hiemstra-van Roon

Brugstraat 10, 3632 EH
Oud Over 3, app. 5, 3632 VN
Mijndensedijk 30, 3632 NV
Rijksstraatweg 85, 3632 AA
Dorpsstraat 40, 3632 AV
't Rond 5, 3632 BN
Dorpsstraat 102d, 3632 AW
Vreelandseweg 23, 3632 ER

Voorburgstraat 23, 3634 AV
Slotlaan 9, 3634 AP
Stichtsestraat 5, 3634 AR
Kasteel Loenersloot, 3634 AC
~~Hollandstraat 19, 3634 AS~~
Rijksstraatweg 228, 3634 AN

Rembrandtlaan 1, 1231 AR
Hotel 'De Driesprong' Veendijk 1, 1231 PE
Nw. Loosdr.dijk. 69, 1231 KN
Oud Loosdr.dijk 247, 1231 LX
Nootweg 10, 1231 CT
Horndijk 1a, 1231 NV
Rading 4, 1231 KA
v.d. Helstlaan 5, 1231 AL
Horndijk 4b, 1231 NV
Nw. Loosdr.dijk 302, 1231 LJ

Breedstraat 6, 3603 BA
Schippergracht 8, 3603 BC
Kuyperstraat 29, 3601 VE
Wilhelminaweg 1a, 3603 CR
Binnenweg 60, 3603 AG
Machinekade 6, 3601 AS
Reigerskamp 382, 3607 HW
Straatweg 17, 3603 CV
Straatweg 17b, 3603 CV
v. Houtenstraat 16, 3601 XJ
Langegracht 30, 3601 AJ
Zandpad 13, 3601 AN
J. Catsstraat 17, 3601 SJ
Straatweg 56, 3604 BC
Diependaalsedijk, 3601 GL
Straatweg 17b, 3603 CV
Klokjeslaan 22, 3601 HE
'Zuylenveld', Oud Zuylen, 3611 AJ
'Bolenstein' Bolensteinseweg 3, 3603 CP
Langegracht 22, 3601 AH

Historische Kring Maarssen
Mr Z.O.H.M. Baron v. Hövell tot
Westerfliet

Mw. J.H.M. Kamp-Schweers

P. van Kerkvoort

G.K. van der Klis

S. Komdeur

J. Kraayenhagen

K. ter Laan

J.C. de Lang

Dr. A.P. Messer

Drs B.C.J. de Mol

Mr O.B. Okkinga

J. Plas

← P.J.C. Plomp

R. Pos

Drs H.J. Post

E.J. Rinsma

Prof. Dr. A. van Rossum

N. van Royen

Rijstherbongh

C. Saecys

Mr Dr Th. E.E. van Schaik

Mw. A.W. Schuckink Kool

J.N. Servaas

Signa
Hotel Prof. Dr H.J.L. Smeets

Stichting Openb. Bibliotheek

Stichting Openb. Bibliotheek

Maarssenbroek

J.H. van Tongeren

Mw. A. v.d. Vlugt-de Groot

Y. Visser

Wallen C. de Vries

Mr Q Waverijn

Mw. P. Westenburg-de Groot

B.G. Wiegeraad

J.J.Ch. Wittenberg

B.B. v.d. Woude

← P. Zöllner

W. Zuidervaart

Mw. S.L. Zuurdeeg-Katz

R.C. Zwaardemaker

Mw. G.A.J. Zwaardemaker-Job

W. Zweers

Maartensdijk

M. v.d. Berg

Maastricht

D.C. van Proosdij

Schokkingstraat 17, 3601 XK

Zandweg 44, 3601 AE

Diependaalsedijk 52, 3601 GL

Dr. Plesmanlaan 350, 3601 DL

Diependaalsedijk 102, 3601 GN

Straatweg 162a, 3603 CS

Julianaweg 19, 3603 AP

Herengracht 6, 3601 AL

Abel Tasmanlaan 8, 3603 GB

Kerkweg 9, 3603 CL

Herengracht 7, 3601 AL

W. Barendzlaan 11, 3603 GL

Straatweg 23, 3601 XA

Zandpad 40, 3601 NA

Paulus Potterstraat 43, 3601 RC

Zandweg 45, 3601 AE

Talmastraat 18, 3601 XA

Zandpad 24, 3601 NA

'Beuk en Vecht',

Parkweg 61, 3603 AB

Schippersgracht 9, 3603 BC

Raadhuisstraat 18, 3603 AW

Wilhelminaweg 8, 3603 CR

Dr. Plesmanlaan 292, 3601 DJ

Julianaweg 27, 3603 AP

Postbus 1, 3600 AA

Bisonspoor 1161,

Duivenkamp 851, 3607 WG

Leeuwenhof 17, 3601 JS

Kuijperstraat 17, 3601 VE

R. d. Beerenbrouckstr. 18, 3601 CB

Kerkweg 25, 3603 CL

Kerkweg 23, 3603 CL

Lelystraat 20, 3601 BV

Fazantenkamp 726, 3607 DS

'Vredenhoef' Straatweg 33, 3603 CW

Gaslaan 19, 3603 VC

Binnenweg 47, 3603 AE

Stationsweg 2, 3603 EE

Klokjeslaan 84, 3601 HG

Klokjeslaan 84, 3601 HG

Bloemstede 387, 3608 VD

Egelskop 17, 3738 TY

Scharnerweg 41, 6224 JA

De Meern
Jac. de Bruijn

Rijksstraatweg 84, 3454 JG

← **Muiderberg**
Stichting Oud-Muiderberg

Van Ostadelaan 15, 1399 EX

Mijdrecht
G.H. van Walbeek

Dorpsstraat 23, 3641 EA

Naarden
J.F. Dudok van Heel
H. Poolman

Valkeveenselaan 56a, 1411 GT
Kloosterstraat 20, 1411 RT

Baan **Nederhorst den Berg**
Prof. Dr. D.P. Blok
F.H.B. Cladder
Drs A.J. Cruq
Dr Ir H. Spekreijse
Mej. M.A. Sprenger

Ankeveensepad 7, 1394 GW
Hinderdam 18, 1394 JB
~~Voorstraat 39, 1394 CT~~
Voorstraat 11, 1394 CS
Ankeveensepad 3, 1394 GW
~~Overmeerseweg 116, 1394 BJ~~

Beelen **Nieuwersluis**
Mw. A. Blijdenstein
J.C. Braun

Rijswijk
Parow
Rijksstraatweg 70, 3631 AD-
'Over Holland'

D.W. Doude van Troostwijk
L.W. Doude van Troostwijk

Rijksstraatweg 14, 3631 AC
Rijksstraatweg 28, 3631 AC
'Sterreschans'

J.C.T. van Hoeven
G.E.J. Huetink
A.J.A.M. Lisman

Rijksstraatweg 18, 3631 AC
Rijksstraatweg 62, 3631 AD
Zandpad 1b, 3631 NK
'Vreedon Hoff'

C.M. Oostveen
P.V.L. Ritmeester
Mw.C.M.S. v. Rooy
H.W.G. van Schaik
Mw. L. Simons
Mw. Stassen-van Meurs
J.H. Stefels
Mw. I. Teijema

Rijksstraatweg 53, 3631 AB
Rijksstraatweg 35, 3631 AA
Stationsweg 1, 3631 AJ
Rijksstraatweg 38, 3631 AC
Mijndensedijk 60, 3631 NP
Mijndensedijk 62, 3631 NP
Zandpad 29, 3631 NL
'Rupelmonde' Rijksstraatweg 24, 3631 AC
Mijndensedijk 29, 3631 NN

Nunhem
Mr J.J.S. Klerken

St. Servaesweg 42a, 6083 AS

Nijverdal
H.J. Kuhlwillm

Rijssensestraat 124, 7441 AK

Oud Zuilen
R. Plomp

Groeneweg 8, 3611 AT

Reek

M.F.M. van Seumeren

Mgr. Borretstraat 7, 5375 AA

Rhenen

Mr.Th.Th.M.H. Bijleveld

Utrechtsestraatweg 45, 3911 TW

Rotterdam

Bibliotheek & Leeszalen

Nieuwe Markt 1, 3011 HP

SchoorlMw. E. du Croo Kampmeindert-
van den Berg

Laanweg 41, 1871 BK

Soest

S.P. Baron Bentinck

Vosseveldlaan 56, 3768 GN

Teteringen

J.B. Kalkman

'Hanebalk' Heistraat 6, 4847 NN

Tienhoven

W. Beets

Nieuweweg 2, 3612 AR

~~Mw. A.M. Bieglaar-Boogaardt~~

Koningslaan 98-99, 3583 GR

Mw. A.A.E. Bodisco Massink-Eggink

Dwarsdijk 22, 3612 AP

W.T. de Boer

Laan v. Niftarlake 22, 3612 BS

M.J. Brinkman

Veenkade 5, 3601 CH

Mw. R.M.C. Brinkman-Bloemsma

Veenkade 5, 3601 CH

A. Hogenhout

Nieuweweg 5, 3612 AR

E.R. Huitzing

woonark 'in het schip'

Jachthaven Manten, 3612 AR

C.P.J. Klap

Looydijk 7, 3612 BC

Drs Th.K.A. Liem

Laan v. Niftarlake 81, 3612 BN

M. Remijnse

Heuvellaan 10, 3612 BA

Mw. Rijsterborch

Laan van Niftarlake 54, 3612 BT

Th. Schouten

Looydijk 81, 3612 BE

Mw. Mr W.M. Voet-Eggink

Dwarsdijk 22, 3612 AP

Utrecht

H.A. Danklof

Nieuwegracht 67, 3512 LG

Gemeente Archief

A. Numankade 199, 3572 KW

Mw. W.J. van Gortel-ten Houten

Koningslaan 109, 3583 GT

Mw. C.E. Hefting-Beerendonk

Emmalaan 3, 3581 HL

Ir G.J. Jonker

Troosterlaan 24, 3571 NM

Oud Utrecht

Catharijneconvent, 3512 LG

Dr E.B.J. Postma

Stadionlaan 57, 3583 RD

Prov. Bibliotheek

Achter St. Pieter 20, 3512 HT

Rijksarchief

A. Numankade 201, 3572 KW

C.J.Th. Schut

Chopinstraat 42, 3533 EN

F. de Soeten

Koningslaan 24, 3583 GE

St. Openbare Bibliotheken

Postbus 80, 3500 AB

Stichting de Utrechtse Molen

Postbus 80300, 3508 TH

Stichtse Culturele Raad
Mw. M.D.M. Sturkenboom
Universiteitsbibliotheek
Mw. N.M. Volkers-Meyssen
Mw. Dra C.C.S. Wilmer

Venray

Mw. B. Wijnen

Vinkeveen

Dr J. de Vries

Vleuten

← J.H.P. Roeland
W. Uittenbogaard

Vogelenzang

G. Koopman

Voorburg

Mr F.H. Fries

Voorschoten

H.M. van der Horn

Vreeland

H.J. Aalderink
Mw. G. Beelaerts van Blokland-Kalff
Mw. R.M.C. van den Berg-Tap
Ir M.C. Brandes
Mw. W. de Gelder-de Ruiter
Mr J.E. Goldhoorn
Mw. M.H. Happee
J. Jongsma
J.A.H. Olde Loohuis
Mw. P.A.C.E. Ooiman-van Aubel

← *E. Rozeboom Bosschop*
F.D. Sprenger
Stichting Culturele Raad
Drs C. Verhaar
J.N.W. Voorhoeve
J.H. Vrij *Ronden*

Waalre

Mw. A. Krijgsman-Spoor

Waardenburg

A.F. van Goelst Meijer

Mariaplaats 51, 3511 LM
Emmalaan 1, 3581 HL
Wittevrouwenstraat 9/11, 3512 CS
Koningslaan 118, 3583 GW
Takstraat 1, 3572 HZ

Kiosk 70, 5802 NS

Baambrugse Zuwe 180, 3645 AL

Wilhelminalaan 5, 3451 HJ
Prof. T. Brandsmalaan 17, 3451 ZX

Vogelenzangseweg 41a, 2114 BB

Laan v. Leeuwensteijn 1, 2271 HH

Vondelstraat 16, 2251 KH

Klapstraat 21, 3633 BH
Bergseweg 18, 3633 AK
p/a Boslaan 19, 3633 UZ
Voorstraat 7, 3633 BA
Boslaan 2, 3633 UZ
Singel 10, 3633 CR
De Vliet 8, 3633 EL
Klapstraat 13, 3633 BH
Boterweg 44, 3633 ER
"t Jaeghuys",
Duinkerken 12, 3633 EN
Voorstraat 5, 3633 BA
p/a Singel 14, 3633 UZ
Fl. van Boekhorststraat 5, 3633 CN
~~Boslaan 4, 3633 UZ~~
Vredelantstraat 71, 3633 EB

Hoge Duinlaan 18, 5582 KG

Kasteel Waardenburg,
Waalbandijk 13, 4181 AN

Waddinxveen

Dr W.J. Doude van Troostwijk

Schielandweg 11, 2741 HZ

Wageningen

Mr J.D. v. Ketwich Verschuur

Bowlespark 25, 6701 DR

Wassenaar

F.C. Wieder Jr

Papeweg 8, 2245 AD

Weesp*Beeldisco Marktjeuk*

Boekhandel De Ark

Nieuwstad 28, 1381 CC

H. Brood

Frans Halsstraat 44, 1382 VK

G. Lindeboom

Waarschapsstraat 32, 1382 EJ

Gemeente Museum

Nieuwstraat 41, 1382 VV

Openbare Bibliotheek

Postbus 5146, 1380 GC

eF.G. van ReijenZeeburgstraat 37, 1382 BM

~~J. Salomons~~~~Julianastraat 2f, 1382 XX~~

A. Stork

Utrechtseweg 59, 1381 GT

G.A. van Wees

Herengracht 31, 1382 AH

Mw. Drs A.J. Zondergeld-Hamer

Herensingel 162, 1382 VV

Wilnis

H.W. van Soest

Dorpstraat 59, 3648 AG

Woerden

G.J. Wesseling

Gebr.v. Eijckstraat 4, 3443 VG

Wijk bij Duurstede

← Mw. Mr G.J.E. Dijkman-Schoenmaker

Zandweg 27c, 3962 EA

← Mw. A. Luijckx-Buijsrogge

Hofknecht 3, 3961 DH

IJsselstein

Prov. Biblioth. Centr.

Postbus 35, 3400 AA

*Laltboumel: v. d. Valle***Zeist**

K. Feringa

Lyceumlaan 29, 3707 EB

Rijksdienst voor de Monumentenzorg

Broederplein 41, 3703 CD

the Ir J. v.d. Sleesen

Arnh. Bovenweg 16 fl. 15, 3708 TA

Zwolle

Mw. H.W. Schouwenaar

Boomkensdiep 13, 8032 XZ

Zwitserland

A.H.R.Hoogezand

Chalet Ariane, Hohlen 918,
3801 Sundlauenen

Mevr. M.A.H. Pomerantz-Beks

In den Bueren, Davos-Dorf 7260

Concept financieel overzicht 1983(1982)

Inkomsten:	(1982)	1983
Overboeking naar spaarrekening	-,--	5.000,--
Saldo voorgaand jaar	2.119,77	4.064,17
Kontributies voorgaand jaar	806,--	275,--
Reservering jaarboekjes	8.500,--	8.500,--
Verkoop oude jaarboekjes	30,--	270,50
Bijdrage jaarboekje Stedelijk Museum....	1.566,76	-,--
Kontributies	10.166,--	9.955,--
Renten	198,40	144,69
Excursies en lezingen	7.780,--	2.729,--
Kontributie volgend jaar	205,--	125,--
Totaal	<u>31.371,93</u>	<u>31.063,36</u>

Uitgaven:

Overboeking van girorekening	-,--	5.000,--
Excursies en lezingen	6.910,--	2.812,22
Jaarboekjes drukken (incl.foto's)	9.566,76	7.844,35
Jaarboekjes verzenden	793,--	P.M.
Aankoop oude jaarboekjes	-,--	200,--
Kontributie Stichting "De Utrechtse Molens"	25,--	50,--
Kontributie "Commissie voor de Vecht" .	25,--	50,--
Kamer van Koophandel	57,--	58,50
Receptiekosten	233,10	200,--
Sekretariaatskosten	992,90	203,80
Overboeking inzake ontvangen kon- tributie volgend jaar	205,--	125,--
Overboeking inzake reservering jaarboekje 1983	8.500,--	8.500,--
Totaal	<u>27.307,76</u>	<u>25.043,87</u>

Saldo positief per 31-12   4.064,17   6.019,49

Opgemaakt te Baambrugge, 7 januari 1984

De penningmeester
H.C.M. Hoppenbrouwers

Kort verslag over 1983 van de voorzitter

Op 8 januari zetten wij de traditie voort met een nieuwjaarsreceptie ten buitenhuize van een van onze leden. Ditmaal hadden wij de heer en mevrouw van Erven Dorens-Vinke bereid gevonden hun bijzondere huis voor dit doel open te stellen. Een zeventigtal leden mochten wij met het nieuwe jaar geluk wensen.

Donderdag 24 maart hield mejuffrouw Dr I.H. van Eeghen haar druk bezochte lezing over waaiers ten huize van de familie Lisman.

Een betere ruimte dan de koepelkamer van Vreeden Hoff is voor een inleiding over zulk een hoofs instrument als een waaier moeilijk te vinden.

Drie weken later, op 16 april, verzamelden zich een aantal matineuze leden op Doornburg te Maarssen ten einde het moderne kloostergebouw aan de zuidzijde van het park te bezichtigen. De voorname soberheid en goede verhoudingen van het gebouw vermochten allen te boeien.

Tijdens de jaarvergadering op 19 mei werd besloten het erelidmaatschap van het Genootschap aan te bieden aan Jhr. P.H.A. Martini Buys te Brugge in België als blijk van erkentelijkheid voor de vele jaren waarin hij de functie van secretaris vervulde alsmede deel uitmaakte van de redactie van het Jaarboek. Na de vergadering was andermaal het woord aan ons lid de heer P.M. Fischer met een enthousiasmerende lezing over muziek in de 17e eeuwse schilderkunst in de Noordelijke Nederlanden.

Voor een excursie naar Antwerpen in Juni bleek weinig belangstelling te bestaan zodat het Genootschap weer actief werd op 2 september met de jaarexcursie naar Leiden. Mevrouw Dukes had een interessant parcours uitgezet en begunstigd door goed weer genoten wij van de Hortus, de wandeling door oud Leiden, het mooie licht in de Hooglandsekerk, het uitzicht vanaf de Burcht en van het museum de Lakenhal. Een maand later, op 30 september, ontving mevrouw Dukes een aantal belangstellenden op Oudaen.

26 oktober was het de beurt aan uw voorzitter en zijn ega om ruim veertig leden op Nieuwerhoek te mogen verwelkomen voor de lezing over het Kasteel Renswoude door J.J.C. Baron Taets van Amerongen.

Drie dagen later waren wij zijn gast op Renswoude waar hij op onnavolgbare wijze nadere details van de geschiedenis van huis en familie belichtte.

Het genootschapsjaar werd afgesloten met een lezing op Doornburg door drs. H.N.A. Reeze over de porceleincollectie van kasteel Sypsteyn te Loosdrecht.

Ook in 1983 kon weer een netto ledenaanwas vastgesteld worden hetgeen het bestuur met vreugde vervult.

Dank aan allen die daaraan en aan alle evenementen hun bijdrage hebben geleverd.

Bibliotheek-aanwinsten

Inwoners van het dorp Baambrugge zullen zeker geïnteresseerd zijn in het boek "Het geslacht Feringa", geschreven door K. Feringa, die een exemplaar aan het genootschap zond. Deze familie en hun levenswijze zowel in deze streek als in het Friese Doezum, wordt beschreven met vele details uit het dagelijks leven in het begin van deze eeuw.

Het omvangrijke boekwerk "Het Kromme Rijngebied in de middeleeuwen" van Prof. Dr. C. Dekker, uitgegeven door de Walburg Pers op instigatie van de stichting Stichtische Historische Reeks is een grote aanwinst juist voor diegenen die zich in de ontwikkeling van dit gebied willen verdiepen.

"Huis Bijdorp, herstelplan park" luidt de titel van een manuscript van Drs. Trudi Woerdeman, tuin-architect, in opdracht van de eigenaar van het huis Bijdorp te Loenen. Niet alleen het restauratie-plan voor het park komt hierin ter sprake, maar ook de tuingeschiedenis, zowel van deze buitenplaats als van andere huizen in de buurt. Er is veel historisch onderzoek gedaan met als resultaat een heel informatief werk met kaarten, plattegronden, gravures en foto's.

Van de publicaties van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek noem ik "Excavations at Dorestad 2" door Wietske Prummel.

Een exemplaar van het boek "Plaatsen aan de Vecht en de Angstel" door Drs. E. Munnig Schmidt en A. J. A. M. Lisman, met tekeningen van C. J. Th. Schut, uitgegeven door Canaletto, Alphen aan den Rijn in samenwerking met Niftarlake, werd eveneens aan het boekenbestand toegevoegd.

Tenslotte wil ik een bijzondere geste vermelden van de heer R. Bianchi uit Abcoude, sinds vele jaren lid van ons genootschap, die aan de bibliotheek in bruikleen gaf: een originele uitgave van "Gezigten aan de rivier de Vecht" door P. J. Lutgers van 1836, en een zeer oude fraai gerestaureerde kaart. Deze kaart, de "Nieuwe Kaart van Mynden en de 2 Loosdrechten, mitsgaders van 's-Gravenland, nevens het gerecht van Breukelen en Loendersloot" werd opgedragen aan Mr. Jeronimus de Haze de Georgio, zoals boven in de hoek staat vermeld. Nicolaas Visscher, kunsthandelaar en tevens uitgever van kaarten te Amsterdam, gaf deze kaart voor het eerst uit in 1690. Hij overleed in 1709, waarna zijn weduwe nog een jaar de zaak dreef. Uit dit laatste jaar dateert deze tweede uitgave. Voor bijzonderheden leze men het artikel van A. F. van Goelst Meijer in het jaarboekje van Niftarlake van 1942.

Breukelen, november 1983

Mr M.A. Dukes-Grup

Zomer-excursie naar Leiden

Op 2 september 1983 trok een groep Niftarlake-leden naar de sleutelstad. Het grote aantal bezienswaardigheden had de excursie-commissie bij het organiseren van deze dag hoofdbrekens bezorgd - de keuze was moeilijk! Leiden, sinds 1575 Universiteitsstad, bezit vele historisch interessante elementen op een betrekkelijk klein oppervlak. Namen zoals Nonnensteeg, Korenbeurs, Aalmarkt en Doelensteeg herinneren aan het verleden, terwijl aan allerlei gebouwen ondanks de moderne functie nog sporen van een vroegere bouwstijl te zien bleven. Heeft iemand wel eens op het beeldhouwde tympaan van de voorgevel van Vroom & Dreesmann gelet?

Na een kopje koffie in restaurant Wienerwald begon onze tocht langs de Steenstraat, richting Rapenburg. Aan deze gracht viel het mooie pas gerestaureerde huis nr. 25 op, de Bibliotheca Thysiana gebouwd in 1655 door de stadsarchitect Arent van 's-Gravesande. Langs nr. 31 (het huis waar de medicus Boerhaave overleed) en het statige Snouck Hurgronjehuis waar het Leids Universiteitsfonds is ondergebracht bereikten wij het hoofdgebouw van de Universiteit, het Academiegebouw. Dit gebouw was oorspronkelijk de kerk van het klooster van de Dominicanessen of Witte Nonnen, gewijd in 1516, maar kreeg bijna 70 jaar later, in 1581, de functie van Universiteitsgebouw. Bij de rondleiding in het Groot Auditorium waarvan het interieur sterk aan de oorspronkelijke bestemming deed denken, werd de aandacht gevestigd op twee gebrandschilderde ramen van de hand van de glazenier Louis Boermeester anno 1950. Deze ramen, die qua kleur en ontwerp bijzonder goed passen in de omgeving, hebben als thema de bezettingstijd. Verzetsstrijders uit de universiteit zijn hierop afgebeeld en verder symbolische voorstellingen over de verdrukking zowel hier als in Indonesië. Aan een andere wand was een gobelin te zien vervaardigd door de Nederlandse Koninklijke Weefschool, ontworpen door Mevrouw Laman Trip naar een olieverschilderij van Koningin Wilhelmina.

De Hortus Botanicus, gelegen achter het Academiegebouw, was het volgende punt op het programma, waar wij een interessante uitleg kregen over deze in 1593/1594 ingerichte tuin. De beroemde Carolus Clusius, toen reeds 67 jaar oud, werd aangesteld als Horti Praefectus. Een in 1601 geplante Gouden Regen is er nog te bewonderen. Heel spectaculair was de kas met de Victoria Regia, niet alleen vanwege de planten maar ook vanwege de bouwstijl.

De wandeling daarna voerde ons langs de Pieterskerk, waarvan het eerste gedeelte, een laat-gotische kruisbasiliek zonder toren, in het begin van de 14e eeuw werd gebouwd door Meester Rutger van Kampen. De bouwmeester van de Utrechtse Dom, Meester Aernt Bruun, zette deze taak voort in 1409. Omstreeks 1500 werd gestart met de bouw van de dwarsbeuken. Het interieur bevat o.a. een rijk gesneden preekstoel uit 1525 en een orgel dat gebouwd werd in de jaren 1639/1640 door vader en zoons Hagerbeer.

Een tablet, gehecht aan de buitenmuur van de kerk memoreert the Reverend John Robinson vanwege zijn stimulerende rol bij het vertrek van de Pilgrim Fathers naar

Amerika in 1620 met hun schip Mayflower. Robinson, leider van deze groep die in 1608 een gemeente had gesticht in Leiden, wordt ook vermeld op een gedenksteen aangebracht in de muur naast de ingang van het Jean Persijnshofje tegenover de kerk: "On this spot lived, taught and died John Robinson, 1611-1639."

Van dit in 1683 gestichte hofje was alleen de binnenplaats en de pomp te bezichtigen. De tocht werd voortgezet over het Pieterskerkhof, een plein dat besloten wordt door een groot gebouw: het Gravensteen. Oorspronkelijk grafelijke gevangenis - al genoemd in 1352 - later de stedelijke gevangenis. Naderhand werden twee vleugels toegevoegd, nl. een tuchthuis en een vergaderkamer voor de schepenen. Executies vonden plaats op het verhoogde gedeelte vòòr de galerij, in de volksmond "schoonverdriet" geheten. In dit gebouw is nu het juridisch centrum van de universiteit gevestigd.

Langs het Gravensteen de Muskadelsteeg in met aan het einde rechts de Lokhorststraat waaraan het gebouw van de Latijnse school gelegen is, voorloper van het gymnasium, waar o.a. Rembrandt zijn schooljaren heeft doorgebracht. Het stichtingsjaar is 1559, zoals op de fraai gerestaureerde gevel is aangegeven.

Via de Diefsteeg naar de Breestraat, een drukke winkelstraat met één van de mooiste gebouwen van Leiden: het Gemeenlandshuis van Rijnland, nr.59. In principe te bezichtigen, maar helaas niet met een grote groep omdat hier het kantoor van het Hoogheemraadschap is gevestigd. Er is een zg. "IJzeren Kantoor", een gewelfde kluis van 1578, verder een voorhuis en rechtzaal uit 1657-1671 naar ontwerp van Pieter Post. Deze rechtzaal heeft een houten tongewelf, rustend op Ionische pilasters. De wanden zijn bekleed met goudleer.

Een gezellige lunch in restaurant Nieuw-Minerva aan de Vrouwensteeg onderbrak deze interessante maar vermoeiende tocht.

Dat juist op dit punt van de stad handel gedreven werd blijkt uit de namen zoals Vismarkt, Aalmarkt en Korenbeursbrug. De brug zelf bestond al in het begin van de 15e eeuw en kreeg in 1825 een overkapping waaronder nu stalletjes met moderne sieraden te zien zijn.

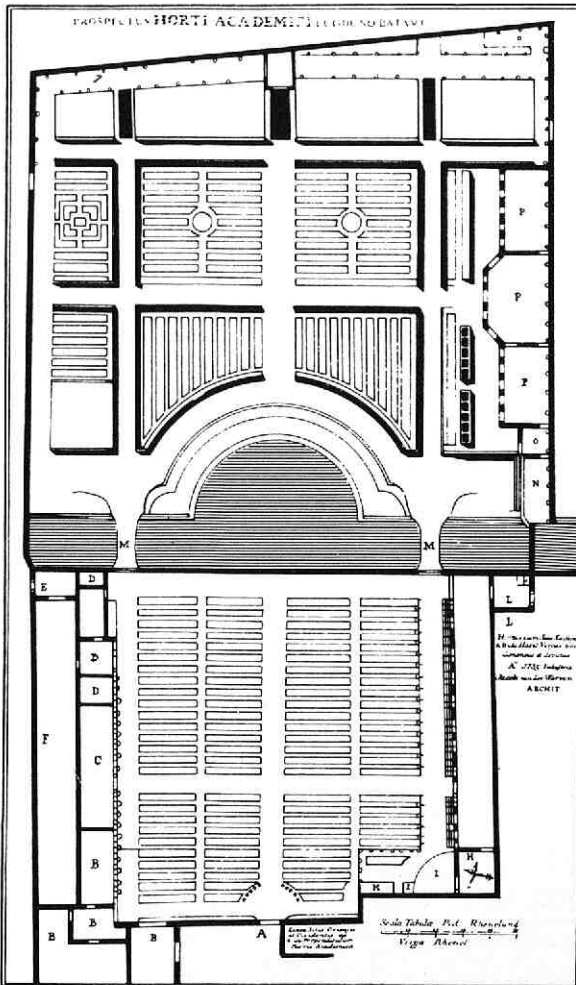
De buurt aan de andere kant van deze brug (over de Rijn) heeft veel sfeer door de smalle oude straatjes met lantarens en bestrating in stijl plus een rij leibomen. De gemeente is bij de restauratie van deze buurt heel zorgvuldig te werk gegaan. Een voorbeeld daarvan is ook de Hooglandse Kerk, die men door een restauratie die 25 jaar in beslag nam tot de vroegere glorie wist terug te brengen. In 1979 eindigde deze periode. De Hooglandse of St.Pancraskerk, oorspronkelijk als kapittelkerk gesticht omstreeks 1350, behoorde naderhand tot de Ned. Hervormde Gemeente. Het huidige gebouw, een zeer rijke laat-gotische kruisbasiliek, dateert uit de periode 1470-1550, maar is nooit voltooid. De toren is een overblijfsel uit de 14e eeuw; de houten klokkeverdieping stamt waarschijnlijk uit 1662.

Na bezichtiging van deze kerk gingen wij naar de vlakbijgelegen Burcht, de geconserveerde resten van een verdedigingswerk uit het midden van de 12e eeuw. Een ringmuur op een kunstmatige heuvel met een binnenplein van ongeveer 35 meter doorsnee. Deze muur, gedeeltelijk uit secundair verwerkte tufsteen opgetrokken, heeft aan de binnenzijde een weergang op pijlers en bogen. Waar nu de ingang is stond eertijds een poorttoren. De Burcht lag aanvankelijk buiten het stadsgedeelte. Er zijn op deze plaats overblijfselen aangetroffen van nederzettingen uit de 10e of 11e eeuw. In het restaurant " 't Koetshuis" op het Burchtterrein dronken wij thee. Het laatste

punt van het programma was een bezoek aan museum De Lakenhal aan de Oude Singel, gebouwd in de jaren 1639-1640 naar ontwerp van de stadsarchitect Arent van 's-Gravesande. Het gebouw bestaat uit een middengedeelte en twee lagere zijvleugels met nog een toevoeging die uit 1921 dateert. Het beeldhouwwerk van de toegangspoort laat een volmolen zien met stapels laken aan weerszijde daarvan en herinnert dus aan de oorspronkelijke bestemming van de Hal. In het museum was veel meer te zien dan wij in zo'n korte tijd konden bekijken aan stijlkamers, beroemde schilderijen uit de gouden eeuw, glaswerk etc. Eigenlijk geldt dit voor het hele centrum van Leiden. Het is dus te hopen dat de greep uit de talrijke bezienswaardigheden de aanzet zal zijn voor volgende bezoeken aan deze interessante stad.

Breukelen, september 1983

Mr M.A. Dukes-Greup

De Leidse Hortus in de 18e eeuw''.

Afb. 1 Vegrivliet na de recente restauratie (copyright Florian Lem, Utrecht).

Vegtvliet te Breukelen als zomerverblijf, 1665-1854

1665-1681: Willem van den Broeck en Anna Masuer

De stichter van de buitenplaats werd op 7 maart 1617 geboren als zoon van Jan van den Broeck en Clara de Helt. ¹ Op 8 september 1640 ging hij te Amsterdam in ondertrouw met Anna Masuer (1613-1668), dochter van Johannes Masuer en Maria Gilles (of Jelles). Van een drietal kinderen vinden we de doop vermeld: de waarschijnlijk jong gestorven Johannes op 8 oktober 1643 in de Oude Kerk, Wilhelmus op 19 september 1647 in de Nieuwe Kerk en Petrus of Pieter op 10 december 1651 in de Oude Kerk. De akten tonen dat het echtpaar, in ieder geval in de latere jaren, op de Singel woonde. Terwijl Willem van den Broeck meestal als koopman wordt aangeduid, suggereert het gegeven dat hij in 1653 op het Prinseneiland het huis "De Walvischvanger" liet bouwen dat hij zich (ook) met de walvisvaart bezighield.

De vroegste mij bekende akten over Willem van den Broecks relatie met Breukelen dateren uit 1670. Op 16 juni van dat jaar vindt in het Oude Heerenlogement te Amsterdam op verzoek van de erven van Jacob Backer een publieke verkoping plaats van o.a. ca. zeven morgen land, gelegen in het gerecht Breukelerwaard. ² In de inschrijving in het rechterlijk archief van Breukelerwaard vinden we aangegeven dat de zeven morgen, door Willem van den Broeck aangekocht, ten zuidoosten grenzen aan land dat hij reeds in bezit heeft.

Op 31 december 1680 maakt Willem van den Broeck te Utrecht voor notaris Carel van Doorn zijn testament. Hij ligt dan ziek te bed ten huize van Ambrosius Bosschaert (1636?-1697), ontvanger van het ene deel der Generale Middelen van het land van Utrecht, die door de testateur als executeur-testamentair wordt aangewezen. Deze Bosschaert, tevens raad in de vroedschap van Utrecht, was de enige zoon van Ambrosius Bosschaert Jr. (1609-1645), de laatste telg van de bekende Bosschaert dynastie van schilders van stillevens van bloemen. ³

De aanhef van het uitvoerige testament vermeldt dat de Heer Willem van den Broeck bij Breukelen aan de Vecht resideert, hetgeen zal betekenen dat de weduwnaar zich permanent op zijn buitenplaats gevestigd had. Hierop kan ook wijzen dat de enige legaten buiten de familie bestemd zijn voor de predikant van Breukelen ds. Blesius (fl 500,- "ter gedachtenisse") en de diakonale armen van dit dorp (eveneens fl 500,-). Als enige erfgenamen worden zijn twee zonen Mr. Willem van den Broeck, raadsheer in de Raad van Brabant, en Petrus van den Broeck genoemd, waarbij hun porties nauwkeurig worden omschreven.

De oudste zoon Willem krijgt toegewezen zijn "huysinge ende hoffstede met allen toebehoren vandien sulx dan heere Comp[aran]t die selffs gebruijckt gelegen aende reviere de Vecht, mette huijsmans woninge, hoveniers woninge ende koetssiers woninge, lootsen, peerdestall, koetshuijs, bergh, schuyr, schuythuijs en vorder getimmer

bepotinge ende beplantinge daerop staende in voegen hem heer Compt tselve soo samen aldaer toebehoort met alle de meubelen en huijsraet die inde voorsz huijsinge dewelcke hij heer compt selffs als voren gebruyckt bevonden sullen wezen en daerbij behoren sonder eenige vandien uyttesonderen, als alleenlyck de twee ijsere kisten, het silverwerck met het porcelijn inde kassen opgesloten mitsgaders tlijwaet, behalve tot ijder bedde slaep plakens en soo veel slopen als het getall vande hooftkussens aldaer uyt maken als welcke slaep plakens en slopen des compts voorn outste soon daer bij mede hebben sall, maer het vorder lijwaet en tvoorsz opgesloten silver en porcelijn mitsgaders twee ijsere kisten is den heere compt daer uyt nemend en van afsonderend bij desen. Daertoe sal des heere Compts outste soon voornt noch alleen hebben alle het timmerhout en haver twelck in de voorsz ander woningen ende lootsen aldaer bevonden sall wezen. Item het jacht, vorder vaertuygh en toebehoren, als mede de cales, de backwagen, de boerenwagens en de karren met de tuygen en gereetschappen daer toe horende, de ploech en vorder boe[re]ngereetschap, mitsgaders twee der beste peerden ter keuze van stall, en noch twee peerden om huysmans werck mede te doen." Verder ontvangt Willem Jr. nog 28,5 morgen land in de polder Breukelerwaard, 9 in Breukeleven en 25 in Portengen. Petrus ontvangt een hofstede met 34 morgen land in Mijnden bij Loenen, nog een hofstede met 12 morgen in de Breukelerwaard, 22 morgen in Oud Aa en 14 in Portengen. Hieruit blijkt dat hun vader in de loop der jaren heel wat grond in Breukelen en omgeving in handen had gekregen.

Willem van den Broeck was blijkbaar bijzonder verknocht aan zijn Breukelse bezittingen. Dit mogen we concluderen uit zijn wil dat al zijn te erven goederen bij overlijden "nootsakelyck" toe zullen moeten komen aan de kinderen, als onvervreemdbaar eigendom van geslacht op geslacht. Hiermede werden ze tot permanent familiegoed verklaard, een fideicommissaire beschikking die echter slechts een halve eeuw heeft stand gehouden, zoals we nog nader zullen zien.

Op 24 juli 1681 werd Willem van den Broeck Sr. in de Nieuwe Kerk te Den Haag begraven. Zijn zoon Pieter kocht op 30 juni 1683 op een publieke verkoping te Amsterdam eveneens een buitenplaats te Breukelen: Ruytervecht, tegenwoordig bekend als het gemeentehuis Boom en Bos, de plaats van de in het genoemde jaar overleden Engel de Ruyter.⁴ Richten we onze aandacht nu op het buitenhuis dat Willem van den Broeck liet bouwen.

Het huis: een schepping van Philips Vingboons

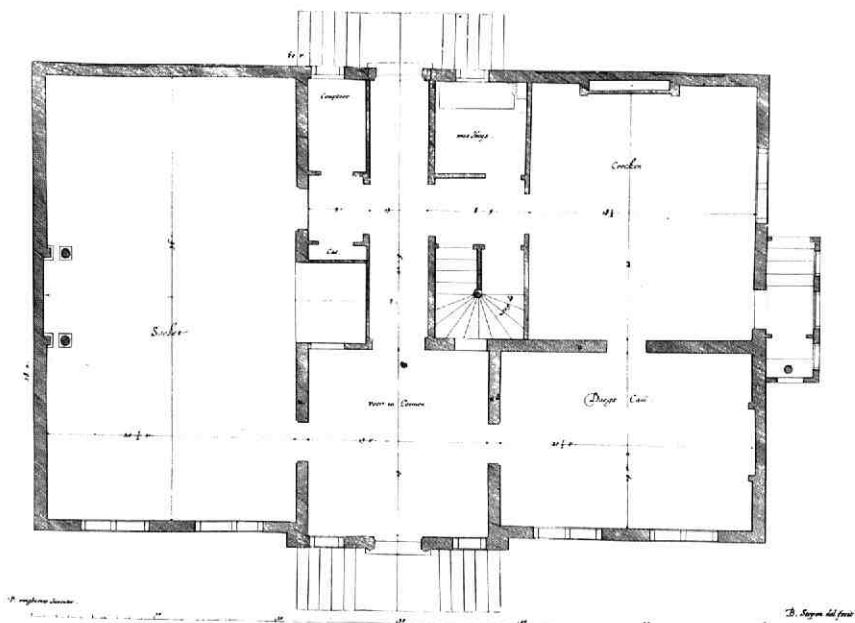
Wij zijn in de voor een Amsterdamse buitenplaats uitzonderlijke omstandigheid dat de ontwerpen van zowel het grondplan als de op de Vecht georiënteerde voorgevel behouden zijn gebleven. Dit danken we aan het feit dat Willem van den Broeck zich voor zijn buitenhuis tot de bekende Amsterdamse bouwmeester Philips Vingboons (1607/8-1678) wendde en dat deze het huis een plaats gaf in zijn in 1674 uitgegeven tweede deel van "De gronden afbeeldingen en beschrijvingen der aldervoornaamste en aldernieuwste gebouwen uyt alle die door Philippus Vingboons, binnen Amsterdam in de nieuwe vergrooting, en daar na elders geordonneerd zijn". Het was niet het eerste huis dat hij voor de Vechtstreek tekende. In 1637 ontwierp hij het huis Elsenburg te Maarssen, in 1642 het huis Driemond ten zuiden van Weesp en in 1655 het huis Gansenhoef, opnieuw te Maarssen. Van deze drie is alleen het laatstgenoemde (in gewijzigde vorm) bewaard gebleven.

Het is bijzonder merkwaardig dat aan Philips Vingboons als schepper van Vegtvliet nooit enige aandacht is gegeven. Zowel Weissman in zijn artikel over Vingboons,⁵ als Vermeulen in zijn "Handboek tot de geschiedenis der Nederlandsche bouwkunst"⁶ geven een lijst van door Philips Vingboons ontworpen huizen, waarin zij het huis voor Willem van den Broeck echter niet noemen. Van Luttermant behandelt het huis zelfs als voorbeeld van op Vingboons georiënteerde architectuur zonder op de directe relatie te wijzen;⁷ we ontkomen niet aan de indruk dat hij van Vingboons' ontwerpen slechts indirect via Vermeulens handboek kennis nam.

Wenden we ons nu tot de beschrijving die Philips Vingboons zelf als toelichting bij de Afbeeldingen 2 en 3 heeft gegeven: "Een kleyn half uur van Nieuwersluys, in het Sticht van Uytrecht, dicht by 't vermaerde Dorp Breuckelen, heeft de Heer Wilhem van den Broeck, voornaem Koopman t'Amstelredam, doen bouwen de Huysing die alhier vertoont werdt, zijnde gelegen in een schoone lustige plaets, voornamentlijck om dat de selve langs soo vermakelijcken Revier de Vecht leydt, en 't Huys gemaect is op een uythoek, hebbende te wederzijds 't gesicht langs en over de selve Revier, als mede 't Zandt- of Jaeg-padt, waer langhs ontelbare Schuyten verby dese Wooning getrocken worden, en men t'allen tijde soo naer Amsterdam als naer Uytrecht en elders op andere plaetsen kan varen; zijnde dit Huys en Plantagie op soo lustigen gewest geplaatst als men soude kunnen verkiesen, konnende oock met de Wagen alomme rijden, vermits d'ordinaris Heeren weg achter 't Huys langs gaet. Het fatsoen van dese Wooning werdt by de twee genombreerde Figuren voorgestelt; in de eerste is de verdeeling van alle de Vertrecken, soo van Kamers en Koocken met d'aenkleven van dien, komende alles gelijcks Vloers, op Kelders ten deele gewulft, waer in men noch heeft een groote Koocken, een Wasplaets, als mede wooning voor yemandt dien de sorge van de plaets soude mogen by absentie werden aenbevoolen. Het tweede vierkant heeft weder de selve verdeeling als de grondt uytwijst, uytgenomen boven de Sael, alwaer het in twee Kamers verdeelt is, vermits bij toeval men te Landwaert somtijds veel Vertrecken nodig heeft. Hooger is noch goede gelegentheyte van Solder en andersints, tot gerijf van de Huyshoudinge. Het fatsoen van de Gevel werdt by de tweede Figuur aengewesen, en vertoont soo van vooren en rondtom Landwaert heel verheven; is seer cierlijck uytgewerckt met klinckert, meer als gemeen wel gearbeydt, en voornamentlijck van sterkte, 't geen aen een goet Landt-Huys heel nodig is."

De afbeeldingen tonen dat we hier met een typisch voorbeeld van de latere stijl van Vingboons te maken hebben. Het is een sober, in klassicistische trant ontworpen gebouw zonder de pilasterorden die vele vroegere ontwerpen van hem sieren. De voorgevel heeft een iets vooruitspringend middenrisaliet en is getooid met een driehoekig tympanon. De op het westen gerichte achtergevel bevat blinde ramen, vermoedelijk vanwege de bij de bouw aan de overzijde van de rijweg aanwezige of geprojecteerde boerenhofstede, behorend bij het huis. De afwezigheid van ramen in de lange zuidgevel van de zaal moet een vergissing zijn. In de gravure van het huis in het in 1719 verschenen "De Zegepraalende Vecht" zijn wel ramen te zien, zie Afbeelding 4; zonder deze zou de zaal wel zeer donker zijn geweest. Verdere vergelijking van Afbeeldingen 3 en 4 geeft aan dat het ontwerp niet in alle details gevolgd werd: in plaats van twee blijkt het huis vier van kappen voorzien schoorstenen te hebben gekregen, de kelderramen in de voorgevel werden vermoedelijk niet aangebracht, terwijl dakramen werden toegevoegd. Ook is de geplande hoogte van de bel-étage van ca. 5 meter tot 4 meter teruggebracht, waardoor het raam boven de hoofdeur een

Afb. 2 Philips Vingboons' plattegrond van Vegtvliet (1674).

Afb. 3 De naar de Vecht gerichte voorgevel van Vegtvliet volgens Philips Vingboons.

geringere hoogte kreeg dan de andere bovenramen van deze verdieping. Men trad het huis binnen aan de Vechtzijde via een dubbele trap zoals bij Amsterdamse huizen gebruikelijk was. Vanuit het ruime voorhuis kon men rechts de dagelijkse kamer binnengaan en links de zaal van ruime afmetingen. Deze zaal bevatte tegenover de op twee kolommen rustende schouw een alkoof, waarin ongetwijfeld het bed van de heer des huizes stond opgesteld, zoals dat in de zeventiende eeuw nog gebruikelijk was. Recht tegenover de voordeur verbond een gang het voorhuis met een deur in de achtergevel die waarschijnlijk, zij het zonder raamopeningen en middenrisaliet, gelijk was aan de voorgevel. Vanuit de gang kon men links nog een kleine kantoorkamer betreden, rechts een washuis en een ruime keuken, terwijl een wenteltrap de verbinding met de kelder en de op de verdieping gelegen kamers verzorgde. Buiten het rechthoekige bouwlichaam was slechts een privaat met een trap naar de begane grond aanwezig. Zoals het rookkanaal aangeeft, was de tweede keuken in de kelder onder de op de begane grond aanwezige keuken gesitueerd.

Helaas heeft Vingboons niet aangegeven in welk jaar het huis werd gebouwd. Het moet in ieder geval vóór 1673 zijn geweest want in het in 1676 uitgegeven tweede deel van "Het ontroerde Nederland" is een ets van J. Sorjous opgenomen waarin het huis tamelijk fantasierijk als ruïne is weergegeven (Afbeelding 5). Dit lot zal het huis in september 1673 met de kastelen Nijenrode en Gunterstein gedeeld hebben. Half in de muren gemetselde kanonskogels in de noordgevel van het huis herinneren nog aan deze droevige episode. Anderzijds geeft de plaats in het boek van Vingboons de indruk dat het een van zijn latere ontwerpen is geweest. De geboortejaren van de kinderen en de datum van overlijden van Anna Masuer maken het aannemelijk dat de bouw van het buitenhuis vóór 1668 heeft plaatsgevonden. Bij gebrek aan nadere gegevens houden we het op rond 1665.

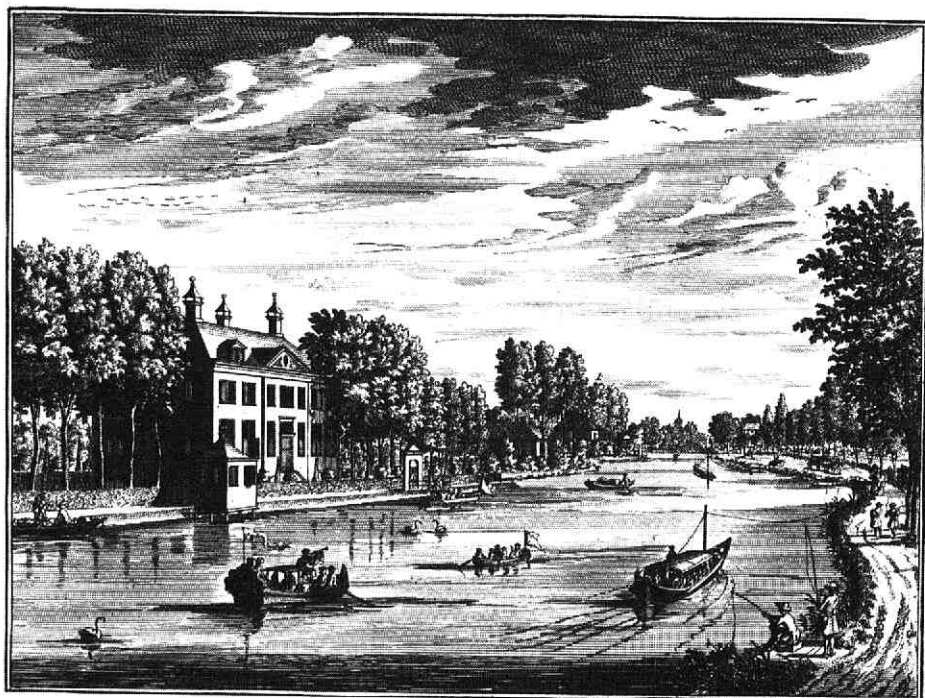
Het is niet bekend of het huis vanaf het begin de naam Vegtvlief heeft gehad. De beschrijving van Philips Vingboons en het in 1680 opgestelde testament van Willem van den Broeck vermelden geen naam. De tussen 1682 en 1702 door Nicolaas Visscher uitgegeven "Nieuwe kaart van Mynden en de 2 Loosdrechten, midtsgaders van 's-Graveland, nevens het gerecht van Breukelen, en Loenersloot" duidt het huis aan met "vanden Broeck". De door Visschers weduwe vóór 1720 verzorgde heruitgave zowel als "De Zegepraalende Vecht" (1719) geven de naam Vechtvlief, zodat het aannemelijk is dat pas omstreeks 1700 het huis zijn naam gekregen heeft.

1681-1726: Mr. Willem van den Broeck en Anna Adriana Ockerse

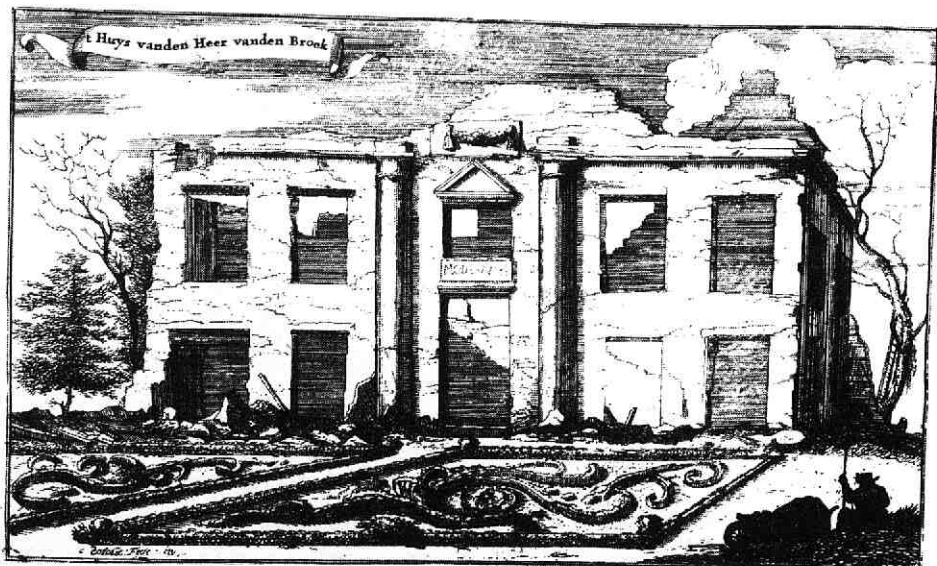
Zoals reeds is vermeld, werd Willem van den Broeck Jr. op 19 september 1647 in de Nieuwe Kerk te Amsterdam gedoopt. Blijkbaar prefereerde hij een staatkundige loopbaan boven het koopmansbestaan. In mei 1676 wordt hij benoemd in de Raad en Leenhove van Brabant.⁸ Volgens Fruin was deze raad een hof van appel in zowel civiele als criminele zaken.⁹ De leden van de in Den Haag gevestigde raad waren doorgaans geen Brabanders, al spraken zij recht volgens de Brabantse wetten.

Het feit dat Mr. Willem van den Broeck op de 24ste van dezelfde meimaand in ondertrouw gaat met Françoise Fagel, zal wel met deze benoeming in verband staan. Françoise Fagel werd op 11 december 1643 in de Kloosterkerk te Den Haag gedoopt als dochter van Mr. Frans Fagel, eerste raad van de Hoge Raad van Holland, en Beatrix van Bijemont. Haar oudere broer was de bekende Mr. Gaspar Fagel (1634-

Afb. 4 Gravure van Vegtvljet in "De Zegepraalende Vecht"(1719).

Afb. 5 Vegtvljet als ruïne in "Het Ontroerde Nederland"(1676).

1688) die in 1672 Johan de Witt als raadpensionaris van Holland en West-Friesland was opgevolgd. Mr. Willem was bij zijn huwelijk reeds in Den Haag woonachtig. We lezen van de doop van twee kinderen: Anna op 10 augustus 1678 in de Grote Kerk en de waarschijnlijk vroeg gestorven Willem op 18 augustus 1680. In beide gevallen is de grootvader Willem van den Broeck een van de peten. De ouders was echter geen lang samenleven beschoren; reeds in 1681 is Françoise gestorven.¹⁰ In hetzelfde jaar wordt Mr. Willem benoemd tot lid van de Hoge Raad van Holland en Zeeland, ongetwijfeld op voorspraak van zijn schoonvader.¹¹

Deze gegevens maken duidelijk dat hij een echte Hagenaar was geworden. Ook al zal hij 's zomers wel op zijn buiten te Breukelen hebben vertoefd - waar immers zijn broer Pieter in 1683 Ruytervecht kocht - toch had hij kennelijk ook behoefte aan een buitenhuis dichterbij de buurt. In 1683 koopt hij voor fl 9.500,- een huis met schuur, boomgaard en plantage, groot ruim 4 morgen, tegenover de kerk van Loosduinen. Terwijl wij Mr. Willem van den Broeck nog in 1684 vermeld vinden in een lijst van personen die hebben bijgedragen in de kosten van het uurwerk in de toren van de kerk te Baambrugge,¹² krijgen we uit een akte, door de Haagse notaris Cornelis de Haan verleden, de indruk dat hij kort daarna Vegtvliet aan een Amsterdamse koopman had verhuurd; hem wordt op 8 november 1686 de huur opgezegd.

Deze opzegging kan verband houden met het feit dat Mr. Willem van den Broeck op 1 december 1686 opnieuw in ondertrouw gaat; de bruid is de 18-jarige Anna Adriana Ockerse (1668-1746), dochter van Mr. Cornelis Ockerse (1626-1691), Raad in het Hof van Holland, en Margaretha Pous (1641-1704). Het huwelijk wordt op 19 december in de Nieuwe Kerk te Den Haag voltrokken. Op 18 januari 1688 wordt in de Grote Kerk hun jong gestorven zoon Willem gedoopt, op 4 november 1696 in de Kloosterkerk Cornelis en op 23 augustus 1702 in de Grote Kerk opnieuw een Willem. Inmiddels heeft de vader een kleine heerlijkheid gekocht; terwijl dit bij zijn ondertrouw in 1686 nog niet het geval is, noemt hij zich vanaf 1688 Heer van Vrijhoeven (gelegen in Zuid-Holland onder Ter Aar).

Van de latere akten is voor ons vooral een akte van notaris Jan van der Horst te Breukelen, gedateerd 26 september 1717, van belang. Hierin verhuurt hij de hofstede Vechtvliet voor vier jaren aan Ursula van Coppenoll (ca. 1647-1728), weduwe van Jan Westendorp; blijkbaar bewoonde zij het huis reeds in 1716. Na afloop van de vierjarige huurperiode verschijnt op 1 juni 1721 Jean Clicquet als de nieuwe huurder op het toneel. Over hem zullen we hieronder uitvoeriger schrijven.

Op 22 september 1726 is Mr. Willem van den Broeck om één uur 's nachts op de hoge leeftijd van 79 jaar overleden.¹³ Uit zijn eerste huwelijk laat hij na zijn 48-jarige dochter Anna, gehuwd met Johan van Lawick, baljuw van Schellinkhout, Wijdenes, Oosterleek, Hem en Venhuizen enz. en uit zijn tweede huwelijk Mr. Cornelis (1696-1745) en Mr. Willem van den Broeck (1702-1765). Zij verkopen Vegtvliet in 1731 aan Jean Clicquet.

1721-1747: Jean Clicquet en Margaretha Alstorpius

Met deze eigenaar komt de buitenplaats opnieuw in het bezit van een Amsterdamse koopman. Jean Clicquet - hij spelt zijn voornaam vrijwel altijd op franse wijze - is op 1 januari 1665 als zoon van Pierre Clicquet en Maria Budin in de Waalse Kerk te Amsterdam gedoopt. De vader werd als reeds gehuwd man op 3 juli 1659 in het poorters-

boek van Amsterdam ingeschreven met de vermelding: van beroep wolscheider, afkomstig uit Rijssel, het tegenwoordige Lille in Frankrijk. Als Jean Clicquet op 19 maart 1688 in ondertrouw gaat met de 25-jarige Margrieta Heems, zijn beiden wees en wordt hij in het register aangeduid als winkelier wonend op de Nieuwezijds Achterburgwal. Reeds op 15 november van hetzelfde jaar wordt Margrieta Heems in de Nieuwe Kerk begraven. Op 18 juni 1689 gaat Jean Clicquet opnieuw in ondertrouw, nu met de in Dordrecht geboren 25-jarige Cornelia Kelderman; op dat moment is Jean op de Vijgendam woonachtig. Op 22 september 1690 wordt een zontje Johannes in de Oude Kerk gedoopt, op 21 februari 1694 Pieter, waarschijnlijk op 3 september 1696 in de Waalse Kerk begraven, waarna op 24 oktober 1701 in de Zuiderkerk opnieuw een Pieter wordt gedoopt. In het jaar 1711 overlijden zowel de tweede vrouw als de oudste zoon van Jean Clicquet; beiden worden in de Waalse Kerk begraven.

Uit de verdere gegevens krijgen we de indruk dat het Jean Clicquet echter in het materiële uitstekend verging. Op 22 maart 1690 was hij als poorter ingeschreven met beroep winkelier, hetgeen wel in de eerste plaats als koopman moet worden verstaan. Op 7 mei 1710 koopt hij voor de aanzienlijke som van fl 16.000,- het pand Warmoesstraat 174; dit pand, "De Klauw" genaamd, was toen reeds door hem bewoond. Hiermede vestigde hij zich in het centrum van de textielhandel, waarmede hij en zijn nazaten zich eveneens bezig hielden.

Deze welvaart lezen we ook af uit de "Huwelykszangen, ter bruilofte van den heere Jan Clicquet, en jongkvrouw Maria Welzing" gezongen.¹⁴ Dit derde huwelijk wordt op 17 december 1711 in de Waalse Kerk voltrokken. Niet minder dan vijf dichters hebben zich uitgesloofd het niet meer zo jonge paar (de bruidegom is 47, de bruid 38 jaar oud) te bezingen. De bundel wordt geopend met een sonnet van Petrus Antonius de Huybert, Heer van Kruyningen en Rilland, van 1717 tot 1740 drost van het Muiderslot. Daarna volgt een 144-regelig gedicht van Jan Baptist Wellekens dat, evenals de volgende dichtwerken van Daniel Willink, J. Voordaagh en M. Oosterland, uitmunt door vrijwel afwezigheid van informatie over bruid en bruidegom. Volgens Willink is "Clicquet, door onvermoeide handel, alom met eer en lof berucht" en is hij "gewent mee zorg te dragen voor de arme leden van Gods kerk", maar veel meer komen we niet te weten. Lang heeft dit huwelijk niet mogen duren; op 1 oktober 1712 wordt ook Maria in de Waalse Kerk begraven.

Binnen een jaar gaat Jean Clicquet op 10 augustus 1713 voor de vierde keer in ondertrouw, en wel met de 36-jarige Margaretha Alstorpius, dochter van de twee huizen verder eveneens in de Warmoesstraat gevestigde Wijnand Alstorpius, lakenkoopman en bewindhebber van de Oost-Indische Compagnie. Dit huwelijk zal gelukkig meer dan twintig jaar duren.

Een akte van 19 oktober 1717, gepasseerd bij notaris Pieter Schabaalje, werpt een nieuw licht op Jean Clicquets zaken. Op die datum sluit hij een overeenkomst met de jonge doopsgezinde Willem Feitama (1692-1766), op dat moment nog ongehuwd en inwonend bij Jean Clicquet. Zij gaan een "compagnie van negotie in OostIndische waren" aan op de naam van Jean Clicquet & Compagnie. Willem Feitama zal fl 10.000,- inbrengen en Jean Clicquet al het kapitaal dat volgens zijn boeken bij zijn handel betrokken is. In zijn huis zal ook het kantoor gevestigd zijn. Willem Feitama neemt op zich zondig voor verkopeningen naar Engeland te zullen reizen. De compagnieschap wordt aangegaan voor een periode van 4 jaar. Van de jaarlijkse

winst zal Jean Clicquet de eerste fl 5.000,- ontvangen, van de rest driekwart en Willem Feitama een kwart. Op 5 september 1721 wordt het contract verlengd, waarbij het aandeel van Willem Feitama in de winst op eenderde wordt gebracht. Op 18 oktober 1725 vindt opnieuw verlenging plaats; inmiddels is Willem Feitama op 25 februari 1723 in ondertrouw gegaan met de eveneens doopsgezinde Margaretha de Haan.

Op 14 januari 1729 verandert de situatie als Jean Clicquets enige zoon Pieter, op dat moment 27 jaar oud, formeel deel gaat nemen aan de compagnie, deze dan onder de naam Clicquet, Feitama, Clicquet en Comp. Jean Clicquet zal voor vier-negende in de winst of het verlies delen, Willem Feitama voor drie-negende en Pieter Clicquet voor twee-negende. Uit het twee dagen later bij dezelfde notaris Pieter Schabaalje opgemaakte huwelijkscontract tussen Pieter Clicquet en Anna Maria Graver blijkt dat de zaken zeer voorspoedig gaan. Volgens dit contract zal de bruidegom fl 100.000,- in de nieuwe compagnie inbrengen, die hem door zijn vader zijn toegezegd, alsmede fl 26.000,- als moedérlijk erfdeel. Als de verdeling van de winst evenredig aan de ingebrachte gelden mag worden gesteld, kan het totale kapitaal van de onderneming op meer dan fl 500.000,- worden geraamd.

Hoewel geen latere contracten gevonden zijn, is de voor 6 jaar aangegane compagnie ongetwijfeld in 1735 voortgezet want in een op 25 januari 1736 door notaris Jan Ardinois opgemaakt testament legateert Jean Clicquet aan Willem Feitama "die met hem in societeit van negotie is", fl 6.000,- tot een gedachtenis, alsmede het recht om in zijn huis in de Warmoesstraat te mogen wonen tegen een jaarlijkse huur van fl 1.000,-. Daarna schijnt Willem Feitama zich spoedig als zelfstandige koopman gevestigd te hebben, want in het laatste testament van Jean Clicquet, gedateerd 23 juni 1747, komt Willem Feitama niet meer voor.

De toegenomen welvaart van Jean Clicquet zal hem tot het besluit hebben gebracht de zomers met zijn gezin buiten de stad door te brengen. Op 1 juni 1721 tekent hij een door notaris Jan van der Horst te Breukelen opgesteld vierjarig huurcontract voor de buitenplaats Vegtvliet, gepasseerd op het huis zelf met zijn compagnon Willem Feitama als getuige. De huur wordt bepaald op fl 400,- per jaar. Blijkbaar viel het huis bijzonder in de smaak want op 25 februari 1722 wordt een nieuw huurcontract opgesteld, nu voor 9 jaar, eindigend op 1 mei 1731.

Na de dood van Mr. Willem van den Broeck in 1726 pogen zijn erfgenamen de uit het testament van de oude Willem van den Broeck stammende fidei-commissaire bepaling ongedaan te maken teneinde de bezittingen in Breukelen en omgeving te kunnen verkopen. Mogelijk was voor dit ongedaan maken een termijn van 50 jaar na de dood van de testateur van belang, hetgeen kan verklaren dat Vegtvliet in 1722 voor de ongebruikelijke periode van 9 jaar werd verhuurd. Hoe het zij, Anna en haar zoons Mr. Cornelis en Mr. Willem Jr. van den Broeck verkrijgen op 19 oktober 1730 toestemming van de Staten van het land van Utrecht Vegtvliet en de verdere landerijen van de hand te doen mits de kooppenningen worden omgezet in obligaties ten laste van de genoemde provincie, in drie porties te verdelen, met de clause van verbinding.

Op grond van deze uitspraak kan op 27 februari 1731 in de Amsterdamsche Courant de volgende advertentie verschijnen: "Op Saturdag den 3 Maert, 's namiddags ten 3 uren, zal binnen Utrecht by den Wynkoper Th. Pauw in den Doms Toren, op het Oude Kerkhof publyk worden verkogt, een vermakelyke en welgelege Heeren Huy-

zinge, verzien met een Zaal van 40 voeten lang, en 20 breed, met verscheyde Boven- en Beneden-kamers, Kelders, Solders, en andere gemakken, een groot Somerhuys, schoone Stal voor 6 Paerden, Koetshuys, Tuynmanshuys, Hoven met keurlyke Vruchten voorzien, Sterrebosch, en andere opgaende Plantagiën, genaemt VEGTVLIET, gelegen aen de Westzyde van de Rivier de Vegt, digt by den dorpe van Breukelen, hebbende zyn uytzicht voor op de Rivier de Vegt, en achter op de Ryweg, en nog een gestoelte in de kerk voor 8 menschen; mitsgaders nog de boere en de Huysmans Woninge, voorzien met verscheyde Vertrekken en Commoditeyten, van Stallingen, Hooybergen, als anders, met omtrent 34 a 35 Morgen so Wey-als Hooylant; gelegen onder Breukelen, Oorts-geregte, Breukelerweert en Breukeleveen, te zamen in huure gebruykt wordende by de Heer Jean Clicquet, en Cornelis Cornelisz. Broer; gelyk ook ten zelven dage nog zullen worden verkogt eenige andere Partyen van Landeryen, gelegen daer digte by, onder de Geregte van 't Zuyd en Noord-eynde van Portengen: De onderrigting hier van te verneemen by den Notaris Vosch van Avesaat tot Utregt, en by den Waarsman Casteleyn tot Breukelen; zullende de Huyzinge en de Plaats 8 dagen voor de Verkoping by ieder kunnen werden gezien, en de Boere Plaats alle dagen." Vergelijking met Afbeelding 2 maakt duidelijk dat de lengte van de zaal iets overdreven is voorgesteld; verder blijkt de plaats een sterrebos te bezitten, maar meer wordt over de tuin niet gezegd. Dit wijst er op dat Mr. Willem van den Broeck slechts in bescheiden mate was meegegaan met de na ca. 1680 ingezette manie van kostbare tuinaanleg, hetgeen bij vergelijking van de enkele gravure in "De Zegepraalende Vecht" (Afbeelding 4) met die van andere buitenplaatsen bevestigd wordt.

Uit de transportakten in de rechterlijke archieven van Breukelen en Breukelerwaard blijkt dat Jean Clicquet zowel de buitenplaats als de hofstede met de boerenwoning (bewoond door de in de advertentie genoemde Cornelis Cornelisz. Broer) en de daarbij behorende landerijen heeft gekocht.

Over de laatste 16 levensjaren van de nieuwe eigenaar van Vegtvlit is weinig te melden. Met zijn buurman Jan Nicolaas van Eijs (1691-1758), bewoner van de noordelijk van Vegtvlit gelegen buitenplaats Hoffwerk, raakt hij al spoedig in een geschil gewikkeld over het maken en onderhouden van een kade of waterkering tegen de Vecht, op de Vechtdijk (dus langs de Hereweg). Volgens een akte van 4 oktober 1731 beslissen de schout en poldermeesters van de Breukelerwaard dat Jean Clicquet tweederde voor zijn rekening dient te nemen en Jan Nicolaas van Eijs eenderde. Dat Jean Clicquet de tuin heeft verfraaid, mag men afleiden uit een aantekening, gedateerd 6 juni 1735, in het kasboek van de Amsterdamse beeldhouwer Michiel Emanuel Shee (of Schee, ca. 1697-1739) over levering van "vier bentemer steen borstbeelden en vier blauwe steen termen en een blauw steen pedistaal" voor fl 433,-.¹⁵ Uit het bekende Amsterdamse Kohier van de Personeele Quotisatie over het jaar 1742 blijkt dat Jean Clicquet in dat jaar drie dienstboden heeft, een huis met een huurwaarde van fl 1.160,- per jaar bewoont, een buitenplaats en een koets met twee paarden bezit en het aanzienlijke jaarinkomen van (ten minste) fl 10.000,- geniet.

Op 19 februari 1743 - hij heeft dan reeds de leeftijd van 78 jaar bereikt - koopt Jean Clicquet volgens een akte verleden door notaris Joan Stoesak te Breukelen, van Jan Elias Huydecoper (1669-1744), Heer van Maarsseveen en Neerdijk, eigenaar van de buitenplaats Goudestein te Maarsse, burgemeester van Amsterdam, de nog aanwezige grafkapel gelegen aan de noordzijde van de Hervormde Kerk te Breukelen, met de ingang in de kerk; de koopsom bedraagt fl 1.000,-. Hieruit kan volgen dat Jean

Clicquet zich niet zo sterk met Amsterdam verbonden voelde, al was zijn vrouw Margaretha Alstorpius er op 9 mei 1735 in de Nieuwe Kerk begraven. Op 2 juni 1747 tekent hij voor notaris Jan Ardinois zijn laatste testament, waarin hij aan zijn 16-jarige (enige) kleinzoon Jan Clicquet Pietersz. fl 50.000,- legateert "sulks tot overtuigende bewijze van liefde voor hem", aan David de la Mie fl 400,- "als hij ten tijde van zijn overlijden nog bij hem woont", op dezelfde voorwaarde aan Annetje Huybers fl 500,- ineens of fl 100,- jaarlijks zo lang zij leeft, aan Christina Mommers fl 1.500,- voor haar getrouw oppassen van de testateur en aan de Nederduytsche diaconie-armen fl 2.000,-; al het overige is voor zijn enige zoon Pieter. De bibberige handtekening doet vrezen dat Jean Clicquet niet lang meer in leven zal zijn. Op 5 september van hetzelfde jaar wordt hij bijgezet in zijn grafkapel bij de Hervormde Kerk te Breukelen. Helaas kennen we geen schilderij van hem die ruim 26 jaar over Vegtvlief als zomerverblijf heeft kunnen beschikken. Volgens J. van Gool in zijn "De nieuwe schouburg der Nederlantsche Kunstschilders en schilderessen" (1750) heeft Magaretha Wulfract een portret van hem geschilderd "hetgeen, in gelijkenis en penseelkunst, elks verwondering naer zich trekt". Over dat schilderij is verder niets bekend.

1747-1765: Pieter Clicquet en Anna Maria Graver

Zoals reeds gezegd, werd Jean Clicquets zoon Pieter op 24 oktober 1701 te Amsterdam gedoopt. Daar zijn oudere broer Johannes in 1711 overleed, bleef Pieter als enig kind over. Op 24 februari 1729 gaat hij in ondertrouw met de op de dag af 27 jaar eerder in de Oude Kerk gedoopte wees Anna Maria Graver, dochter van Pieter Graver (1649-1721) en Maria Bogaert (1659-1728). Pieter Graver was geboortig uit Suchtelen (Gld.) en op 4 september 1683 in het poortersboek van Amsterdam ingeschreven.¹⁶

Over Pieter Clicquets toetreden op 14 januari 1729 tot het compagnieschap van zijn vader met Willem Feitama is eveneens reeds gesproken. Volgens het twee dagen later door notaris Pieter Schabaalje opgemaakte huwelijkscontract zal Anna Maria in de onderneming inbrengen alles wat haar bij scheiding van de boedel van haar ouders (haar moeder was immers pas kort tevoren overleden) zal worden toegewezen; beiden zullen de helft van de ondernemingswinst genieten, maar Anna Maria heeft te allen tijde het recht zich uit de zaak terug te trekken met de door haar aangebrachte en aangeërfde goederen. Op 8 juni 1730, als Anna Maria in verwachting is, bezoekt de notaris opnieuw het echtpaar voor het opmaken van hun testament; nu worden bij overlijden van een der partijen de eventuele kinderen als erfgenamen aangewezen; mochten er geen kinderen zijn, dan is de andere partij de algemene erfgenaam. Op 8 december van hetzelfde jaar wordt in de Nieuwezijdskapel hun zoon Jan gedoopt, met zijn grootouders Jean Clicquet en Margaretha Alstorpius als getuigen.

Dat Pieter in de voorspoed van het compagnieschap Clicquet, Feitama, Clicquet en Comp. deelt, blijkt als hij op 16 mei 1737 voor fl 40.000,- het huis "De Star" op de Kloveniersburgwal (nu nr. 77) van de erfgenamen van Agatha Theodora van Bambeeck (1674-1713) koopt; haar grootvader Nicolaes van Bambeeck (1596-1661) had het pand in 1650 volgens ontwerp van Philips Vingboons laten bouwen. Het is interessant te vernemen dat Pieter, die ongetwijfeld 's zomers vaak op het aan zijn bejaarde vader toebehorende Vegtvlief vertoefde, nu ook de rest van het jaar in een huis van Vingboons woonde. Zijn belangstelling voor Breukelen kan blijken uit de akte van aankoop bij notaris Rijk Kasteleijn, gedateerd 22 oktober 1744, van een

boerenhofstede alsmede 7 morgen land gelegen in de polder Breukelerwaard. Als Pieter Clicquet in 1742 in het Kohier van de Personeele Quotisatie wordt geregistreerd, heeft hij vier dienstboden, een huis met een huurwaarde van fl 1.400,- per jaar, een sjees met twee paarden en een jaarinkomen van (tenminste) fl 10.000,-, gelijk aan dat van zijn vader.

Van de aanwezigheid van Pieter Clicquet te Breukelen horen wij meer na de dood van zijn vader, waardoor Pieter in 1747 in bezit komt van Vegtvliet. Op 26 januari 1752 koopt hij 5,5 morgen land in de polder Breukelerwaard en op 22 april 1756 te Breukelen St. Pieter, dus aan de overzijde van de Vecht, een boerenhofstede. Bij een tweetal publieke verkopen in Breukelen behoort Pieter Clicquet tot de kopers; op 21 april 1753 koopt hij uit de inboedel van Vegtenhoff enige meubels en op 24 april 1756 bij een veiling van huisraad en tuingereedschap van Queekhoven voor de tuin "2 extra fraaije gesnede sitbanke" en verder o.a. een biljart.¹⁷ Dit leidt ons naar de activiteit waardoor Pieter Clicquet zijn stempel blijvend op het buitenhuis heeft gedrukt: de ingrijpende verbouwing van Vegtvliet die waarschijnlijk kort na de verwerving van het pand heeft plaatsgevonden. Hieraan zullen we straks afzonderlijk aandacht besteden. Als verdere akten van enig belang kan in de eerste plaats een nieuw testament genoemd worden, op 6 november 1753 door notaris Jan Ardinois opgesteld, waarin de echtelieden elkaar als erfgenamen aanwijzen, waarbij hun zoon Jan uiteraard zijn wettig erfdeel zal krijgen. Op 12 december van hetzelfde jaar continueert Pieter Clicquet met Daniel Augier (1701-1754) "een compagnieschap van negotie in catoene lywaten" op naam van Clicquet en Augier, met het kantoor in het aan Augier verhuurde ouderlijke pand in de Warmoesstraat. Hoewel ik geen vroegere akten hierover vond, zal het compagnieschap geruime tijd vóór 1753 een aanvang hebben genomen daar Daniel Augier reeds in 1729 bij Jean Clicquet werkte. Het compagnieschap is voortijdig geëindigd door de dood van Daniel Augier op 1 juni 1754.

Pieter Clicquet heeft niet lang van zijn vernieuwde buitenhuis kunnen genieten. In het begrafenisboek van de Hervormde Kerk te Breukelen lezen we dat zijn stoffelijk overschot op 12 april 1758 met een jacht van Amsterdam tot aan de Vechtbrug is gebracht en in de eigen grafkapel is bijgezet. De weduwe draagt, zoals we nog zullen zien, de onderneming aan de enige zoon Jan over. Op 16 maart 1765 wordt ook haar lichaam in de grafkelder te Breukelen bijgezet.

De renovatie van Vegtvliet (ca. 1750)

Het lijkt aannemelijk dat Pieter Clicquet spoedig na de dood van zijn vader met de verbouwing van het huis is begonnen. De recente ontdekking dat de wapenvelden van het gebeeldhouwde fronton aan de straatzijde oorspronkelijk de alliantiewapens van Pieter Clicquet en Anna Maria Graver hebben bevat, sluit een datering vóór 1747 uit.¹⁸ Op grond van de onmiskenbare overgangsstijl van de attieken, met kenmerken van zowel Lodewijk XIV als Lodewijk XV, is een vroege datum binnen de periode 1747-1758 het meest waarschijnlijk.

Het is begrijpelijk dat Pieter Clicquet de aanpassing van Vegtvliet ter hand nam. Sinds de bouw van het huis was meer dan driekwart eeuw verlopen, met aanzienlijke wijzigingen in de bouwtrant. De streng klassieke stijl van Vegtvliet kwam niet meer met de smaak van de rijk geworden kooplieden van Amsterdam overeen. Men gaf de voorkeur aan een op Frankrijk georiënteerde bouwwijze, meer decoratief ingesteld

en waarin een krul het oog meer boeide dan de rechte lijn.

De meest ingrijpende wijziging was de rolverwisseling van de voorgevel en achtergevel. De beslissing hiertoe kan hebben samengehangen met een toegenomen belangrijkheid van de wagenweg en de wens het huis te verrijken met een koepelkamer. De gevolgen voor de indeling waren dat nu aan de straatzijde een ruime hal kwam, met daarachter de over de Vecht uitziende koepelkamer. Van de grote keuken werd de ruimte voor een gang naar de zijdeur met daarnaast het trappehuis, afgenomen. Zowel de hal met zijn zes grote marmeren vloerplaten als de koepelkamer kregen fraai in Lodewijk-XVstijl gestucte plafonds. Verder werden de ramen van binnenluiken voorzien. We mogen constateren dat de indeling door deze verbouwing aanzienlijk gewonnen heeft.

Uitwendig zijn de zijgevels het minst veranderd. De uitbouw aan de noordgevel zal geheel zijn vernieuwd. De naar de Vecht gerichte gevel, nu dus de achtergevel, kreeg in het midden de helft van een achtkantige uitbouw (Afbeelding 6). Alle vensteropeningen van de beléstage werden, zoals uit het steenverband en de kozijnstijlen nog te zien is, aan de onderkant verlaagd en volgens de gewoonte van schuiframen voorzien.

Het is opvallend dat in de nieuwe voorgevel (Afbeelding 7) geen raamopeningen naar de kamers werden gehakt. In plaats daarvan werd tegen de oude gevel een muur opgetrokken waarin links en rechts nissen werden aangebracht. In deze nissen kwamen gesigneerde beelden, voorstellende Meleager en Atalante, afkomstig uit het atelier van de belangrijke Amsterdamse beeldhouwer Ignatius van Logteren (1685-1732). Het klassieke verhaal van de koningszoon Meleager die, door zijn geliefde Atalante geholpen, het alles vernietigende zwijnsmonster weet te doden, sprak blijkbaar bijzonder tot de verbeelding van Pieter Clicquet; ook in zijn wapen komen we de zwijnskop tegen (Afbeelding 8).¹⁹ In het iets naar voren springend middengedeelte werd de voordeur en het boven de zoldervloer uitstekende raam van de verdieping van een gebeeldhouwde zandstenen omlijsting voorzien, het geheel afgesloten met een toog, kennelijk om het huis een wat rijziger karakter te geven. Voorts kreeg deze gevel vier geblokte lisenen, eveneens van zandsteen.

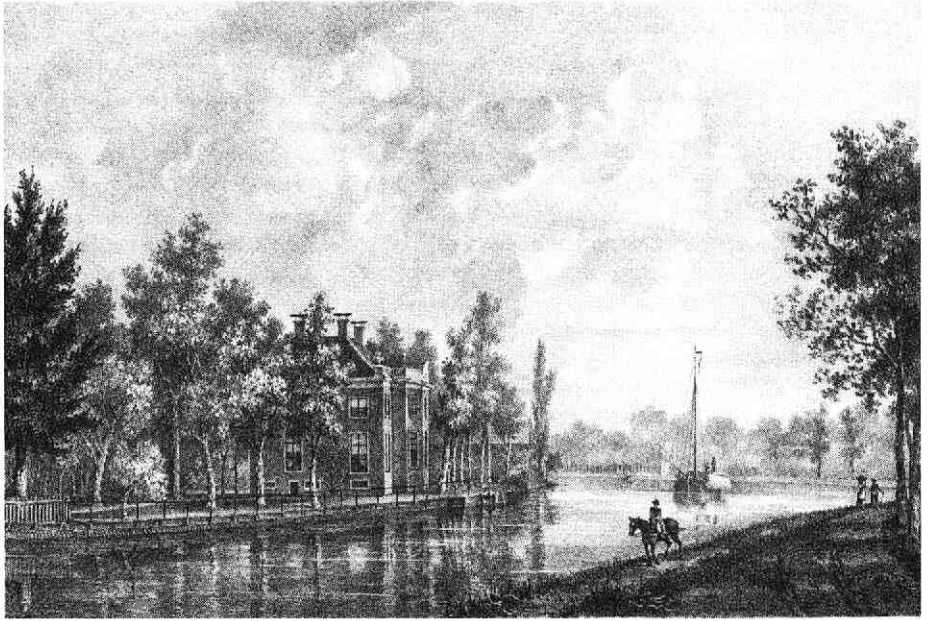
Deze meer verticale structuur van de vernieuwde gevel werd op fraaie wijze bekroond met een in de dakgoot geplaatste attiek van grenenhout, bestaande uit een fronton, een aantal balusters en vazen op de hoeken. Deze vazen herinneren nog sterk aan de vorige stijlperiode, terwijl de fronton duidelijke kenmerken van de rococo vertoont. De wapenschilden werden in reliëf gevuld met het reeds aangeduide familiewapen van de Clicquets alsmede de drie gouden spaden van de Gravers. Ook de naar de Vecht gekeerde gevel werd van een attiek voorzien. Deze dakbekroningen bepalen het bijzondere karakter van het huis.

Het is helaas niet bekend wie de renovatie van Vegtvliet uitvoerde. De zoon van Ignatius, Jan van Logteren (1709-1745), die het atelier van zijn vader had voortgezet, was reeds overleden. Daar er van de twee beelden tekeningen bestaan die de naam van Bernardus de Wilde dragen, zou deze opvolger van Jan van Logteren met de verbouwing belast kunnen zijn geweest.²⁰

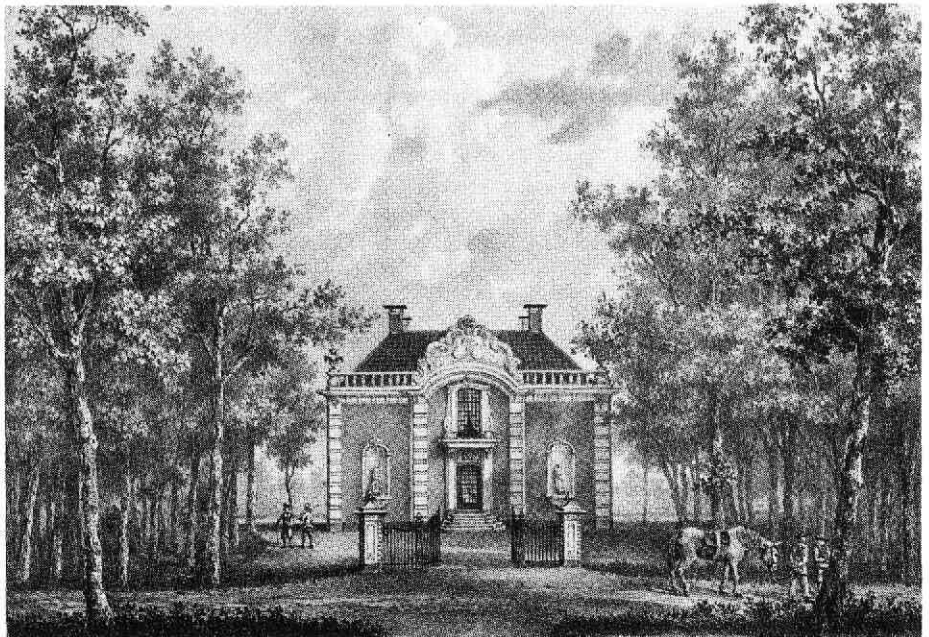
1765-1776: Jan Clicquet en Maria Theresia Andrioli

Met de in 1730 geboren Jan Clicquet werd in 1765 de derde, tevens laatste generatie

Afb. 6 De nieuwe achtergevel van Vegtvliet na de verbouwing van ca. 1750; litho door P.J. Lutgers (1836)₃₁.

Afb. 7 Idem, de voorgevel; litho door P.J. Lutgers (1836)₃₁.

Clicquets, eigenaar van Vegtvlief. Reeds op 18-jarige leeftijd had hij op 3 maart 1749 de poorterseed afgelegd. Na de dood van zijn vader in april 1758 draagt zijn moeder op 23 mei, volgens een akte verleden door notaris Jan Ardinois, de onderneming aan haar enige zoon over. De negotie en affaires van de vader worden door Anna Maria Graver aan haar zoon afgestaan voor een obligatie groot fl 200.000,- à 3%.

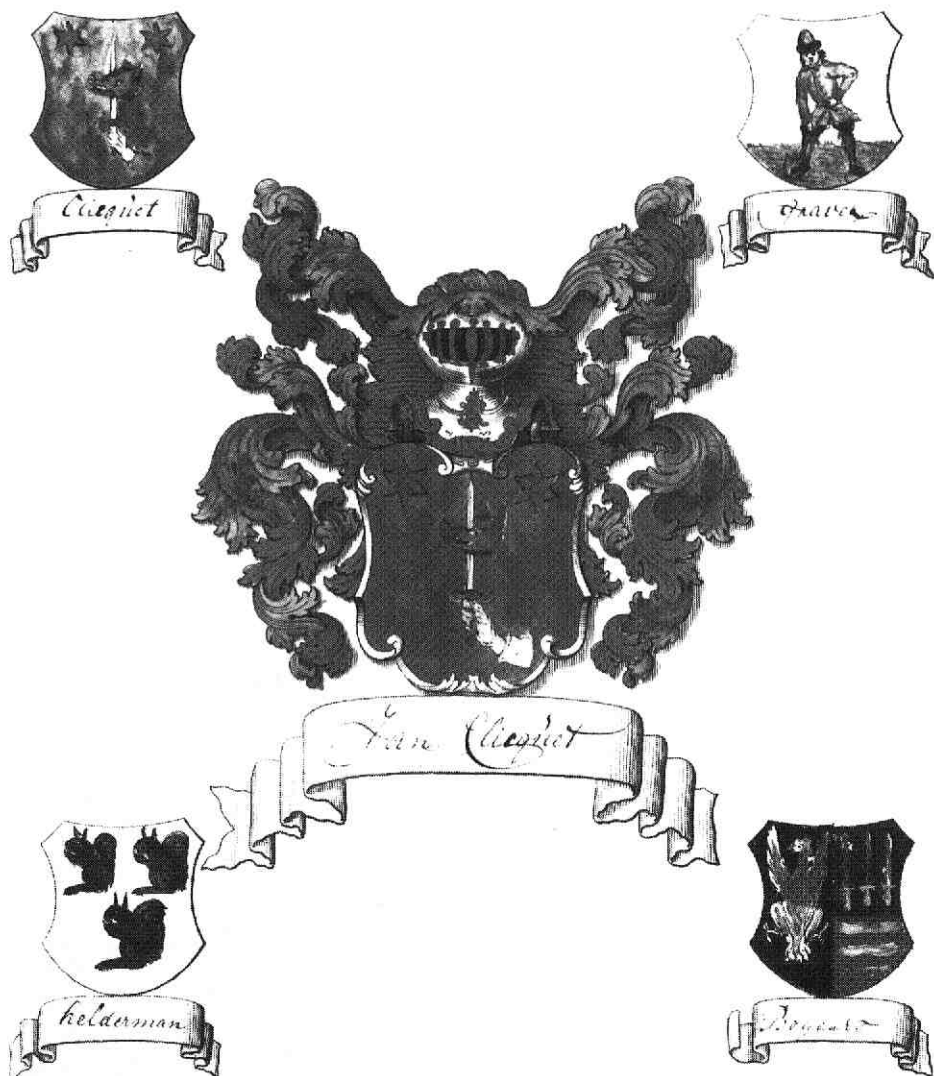
Deze gebeurtenissen zullen ook zijn huwelijk bespoedigd hebben. Op 4 juli 1758 treedt de 27-jarige Jan Clicquet in het huwelijk met de 24-jarige Maria Theresia Andrioli. Reeds het feit dat de beide moeders als enige levende ouders weliswaar schriftelijk van hun instemming met het huwelijk doen blijken, maar bij de ondertrouw op 16 juni niet de gebruikelijke assistentie verlenen, toont ons dat er met deze verbintenis iets aan de hand was.

Maria Theresia was de voor-echtelijke dochter van de voorname koopman Bartholomeus Andrioli en de herbergiersdochter Giertje of Geertruyd Springer. De laatste was op 13 september 1699 als dochter van Jan Springer en Neeltje de Bree in de Nieuwe Kerk gedoopt. Blijkbaar was zij reeds vóór 1729 in contact gekomen met Bartholomeus Andrioli want op 25 januari 1729 werd in de Rooms-katholieke schuilkerk De Boompjes van haar een zoon Diego gedoopt, waarbij de naam van de vader niet is ingevuld. Over de doop van Maria Theresia, die ca. 1734 moet zijn geboren, vinden we geen vermelding. In het begin van 1739 is Giertje opnieuw in blijde verwachting en nu wordt Bartholomeus Andrioli zich blijkbaar van zijn vaderlijke plicht bewust. Op 13 maart 1739 gaan zij in ondertrouw; het huwelijk wordt in Abcoude voltrokken. Terwijl Andrioli bij zijn huwelijk op de Herengracht (nr. 70) woonde, is hij in 1742 op de Bloemmarkt gevestigd. Volgens de aanslag voor de Personeele Quotisatie heeft hij dan zes dienstboden, een buitenplaats, een koets met vier paarden en een jaarinkomen van fl 20.000,-.

Als Bartholomeus op 29 april 1756 ernstig ziek is, maakt notaris Jan Ploos van Amstel een testament voor hem op. Afgezien van een jaargeld voor zijn vrouw Giertje, zijn al zijn bezittingen in gelijke porties voor zijn twee dochters bestemd, Maria Theresia en de in 1740 geboren Cornelia Maria Catharina. Nadat de testateur op 21 mei is overleden, wordt de notaris opnieuw uitgenodigd, nu voor de inventarisatie, waaruit o.a. blijkt dat Bartholomeus Andrioli zowel in Oosters porselein als in textiel handelde en te Vogelezang het gelijknamige huis met 17 morgen land als buitenplaats bezat. Als in het volgende jaar het huis De Vogelezang wordt verkocht aan Jan van Marcellis, verschijnt voor het eerst Jan Clicquet op het toneel. Op 20 augustus 1757 machtigt Giertje Springer hem om voor de schout en schepenen in de ban van Tetterode, Aelbertsberg en de Vogelezang de buitenplaats aan de nieuwe eigenaar over te dragen.

Deze gegevens maken duidelijk waarom Anna Maria Graver slechts bij schriftelijk consent met de ondertrouw van haar enige zoon Jan met Maria Theresia instemde. Hoewel Giertje Springer van huis uit protestant was, mogen we aannemen dat Maria Theresia en haar jongere zuster - volgens de bekende kroniekschrijver Jacob Bicker Raye twee heel mooie meisjes met een zeer grote bruidsschat - rooms-katholiek zijn opgevoed. Ook de afkomst van Giertje kan tot het geringe enthousiasme bijgedragen hebben. Hoe het zij, in de ondertrouwakte wordt Maria Theresia als "gereformeert" aangeduid, maar men gaf er toch kennelijk de voorkeur aan het huwelijk op 4 juli niet in Amsterdam, maar in de Hervormde Kerk te Breukelen te doen plaatsvinden.

Op 14 juni 1758 gaf Anna Maria Graver niet alleen haar schriftelijke goedkeuring

Afb. 8 Wapens van de grootouders van Jan Clicquet (1730-1788), ontleend aan het 18de-eeuwse manuscript van Schulerus "Wapens van verscheijden adeleijken, destigen en braven burgerleijken familien" in de Bibliotheek van de Technische Hogeschool te Delft (copyright Bibliotheek Technische Hogeschool, Delft).

voor het huwelijk, maar maakte de notaris tevens de huwelijksvoorwaarden van het bruidspaar op. Beide partijen zullen volgens gespecificeerde rekening hun goederen inbrengen, maar er zal geen gemeenschap van goederen zijn. Winst en verlies zullen geheel voor rekening van de bruidegom komen, tenzij de bruid daarin wenst te delen. In het op 7 juni 1764 door Mr. Jan Ploos van Amstel genoteerde testament wijst Jan Clicquet zijn "beminde huisvrouw" als enige erfgename aan.

Het is het meest waarschijnlijk dat, terwijl Anna Maria Graver in het huis op de Kloveniersburgwal bleef wonen, het jonge paar het pand in de Warmoesstraat betrok. In het Naamregister van alle Heren kooplieden enz. van 1766 is Clicquet en Comp., handelend in "Catoene en Lywaten", in deze straat gevestigd en volgens een ander stuk woonde Jan Clicquet daar inderdaad in 1767. In hetzelfde register wordt daarentegen in 1771 de Herengracht bij de Binnen-Amstel als adres opgegeven, maar in 1781 bevindt Clicquet en Comp. zich op de Kloveniersburgwal, met het kantoor daarachter op de Groenburgwal. De Clicquets zullen toen het huis "De Star" in gebruik hebben gehad; uit de akten van 1788 en later blijkt dat Maria Theresia Andrioli daar als weduwe tot haar dood heeft gewoond.

Dat Clicquet en Comp., zoals een halve eeuw eerder, nog steeds handelde in Oost-Indische goederen, kan indirect worden afgeleid uit drie afbeeldingen van Vegtvljet. Omstreeks 1772 bood de Verenigde Oost-Indische Compagnie aan stadhouder Willem V een zeer omvangrijk Meissner porseleinen servies aan, waarvan de delen beschilderd waren met Nederlandse stadsgezichten e.d. Tussen de in het museum Het Loo tentoongestelde resten van dit servies bevinden zich drie bordjes die, zoals op de keerzijde is aangetekend, het huis Vegtvljet voorstellen. Blijkbaar was de relatie van Jan Clicquet met de V.O.C. zodanig dat zijn buitenhuis hiervoor in aanmerking kon komen. Hoewel de artistieke waarde van de afbeeldingen niet hoog is, geven zij enige welkome informatie, o.a. dat de schoorstenen nog steeds van hun oorspronkelijke kappen waren voorzien.

Van de aanwezigheid van Jan Clicquet op Vegtvljet horen we slechts als hij vanaf 1766 periodiek de huur verlengt van de boerenhofstede tegenover het herenhuis, eerst telkens voor twee jaar, in 1775 voor één jaar; ook van een tweede hofstede wordt in dat jaar voor slechts één jaar de huurtermijn verlengd (akten verleden door notaris Joan Stoesak, Breukelen). Dit zal samenhangen met het plan de Breukelse buitenplaats te verkopen. Wat hiervoor de reden is geweest, is niet duidelijk. Het is niet zo dat het kinderloze echtpaar het buitenleven niet boeide, want later koopt Jan Clicquet opnieuw een buitenplaats. Op 16 oktober 1776 verkoopt hij voor fl 32.000,- zijn "Hofstede genaamd Vegtvljet bestaande uit een capitaale Heere Huyzinge met alle het geene daarin aard en nagelvast is alsmeede een Tuynmans Huys met zijn Stallinge Coetshuys en Orangerie Schuytenhuys Hoven Boomgaard Starrebos Plantagien Cabinetten Perziken en andere Kassen Schuttingen en verdere Getimmertens en 't geene daarop meede aard en nagelvast is als meede de Bank in de Kerk te Breukelen alles staande en geleegeen zo aan de rivier de Vecht aan de westzijde van den Dijk of 's Heeren Wagenweg als over den dijk zo als alle 't selve bij den Heer verkooper in eygendom is beseeten en gebruykt geweest en geleegeen onder Breukelen den Heer Ort's gereg." Inbegrepen zijn de bij het huis behorende boerenhofstede groot ca. 31 morgen en een tweede, genaamd "Den Del", met 7 morgen land, eveneens in de polder Breukelerwaard gelegen. Aan de overzijde van de Vecht valt onder de verkoop een boerenhofstede met in totaal nog ca. 37,5 morgen hooi- en weiland, strekkende

tot in Breukeleveen. De nieuwe eigenaar is opnieuw een Amsterdamse koopman: Pieter Vrij.

Zo was aan een periode van meer dan een halve eeuw, waarin drie generaties Clicquets 's zomers Vegtvlief hadden bewoond, een einde gekomen. We vinden niet dat Jan Clicquet onmiddellijk een ander buitenhuis kocht. Pas op 20 december 1786 koopt hij, maar misschien niet voor eigen gebruik, de buitenplaats VreedendHoff bij Nieuwersluis; op 13 februari 1787 doet hij dit buiten reeds van de hand.²¹ Een jaar later volgt een meer serieuze transactie: op 7 juli 1788 koopt Jan Clicquet voor fl 34.500,- van de erfgenamen van Mr. Pieter Clifford (1712-1788) de buitenplaats De Hartekamp te Heemstede met 42 morgen land, beroemd vanwege de plantentuin die zijn vader Mr. George Clifford (1685-1760) van 1735 tot 1738 door de Zweedse botanicus Linnaeus had laten beschrijven.²² Helaas heeft Jan Clicquet van dit prachtige buiten slechts een enkele zomer kunnen genieten; op 13 september 1788 wordt hij in de grafkapel van de familie in de Hervormde Kerk te Breukelen begraven.

De zaak wordt door Maria Theresia Andrioli onder de naam Wed. Clicquet en Comp. tot haar dood voortgezet. Op 30 december 1802 wordt zij als laatste bijgezet in het familiegraf te Breukelen. Volgens haar testament, op 10 oktober 1788 te Amsterdam door notaris Pieter Galenus van Hole opgemaakt en op 26 maart 1798 aangevuld, zijn haar enige erfgenamen Carel Alexander Thadé Reinoud en Alexander Carel Bartholomé Lodewijk, zoons van haar overleden zuster Cornelia Maria Catharina Andrioli en Hendrik Louis Pierre van Brederode. In het testament worden Pieter ter Borch en Laurens a Roy als executeurs en administrateurs van de erfenis aangewezen, met de toevoeging dat naar haar begeerte altijd één van het tweetal gereformeerd en één rooms-katholiek zal zijn.

In het volgende jaar begint de grote uitverkoop. Op 15 juli 1803 worden de Amsterdamse huizen publiek verkocht. Het eigen woonhuis "De Star" op de Kloveniersburgwal, aangeduid als dubbel koopmanshuis, gaat met het pakhuis, koetshuis, de paardestal, pakzolder enz. daarachter, uitkomend op de Groenburgwal, naar Bernard Becker voor fl 30.100,-; het pand in de Warmoesstraat, inmiddels een logement genaamd "Het Oude Witte Hart", wordt verkocht aan Hendrik Beudeker voor fl 7.625,-. Op 18 juli en de volgende dagen wordt in het Trippenhuis op de Kloveniersburgwal de kostbare inboedel geveild, waaronder volgens de catalogus 65 schilderijen, vele gelakte Japanse en Chinese stukken, en voorwerpen van porselein, brons, boules en filigraan. De lijst van schilderijen bevat o.a. een bloemstuk van Willem van Aalst, een zee van Jan van de Capelle, een interieur van Pieter de Hoogh, een stadsgezicht van Jan van der Heyden, een boereninterieur van Adriaan van Ostade, een landschap van Jacob Ruysdaal en een gezelschap van Jan Steen.²³ Tenslotte wordt op 24 juli de buitenplaats De Hartekamp, groot 42 morgen, getransporteerd aan Johan Christiaan Meijer voor fl 34.600,-.

In de protocollen van de Breukelse notaris Pieter Augustus Voigt vinden we nog een op 15 maart 1804 gepasseerde akte waaruit de zorg van de kinderloze Maria Theresia Andrioli blijkt voor het familiegraf in de tegen de kerk gelegen grafkapel. Volgens haar wil zal hier na haar dood niemand meer begraven mogen worden en zal het graf voor altijd gesloten moeten blijven. De kerk van Breukelen ontvangt een legaat van fl 4.000,- voor het onderhoud, met de curieuze conditie dat als het graf niet wordt onderhouden, dit bedrag ten goede zal komen zowel aan de gereformeerde als de rooms-katholieke armen van Breukelen. Of de vertegenwoordigde hervormde diakonie en

de rooms-katholieke armmeesters zich later altijd van hun gezamenlijke functie als grafbewaker bewust zijn geweest, valt te betwijfelen.

1776-1796: Pieter Vrij en Maria Altius

De nieuwe eigenaar van Vegtvliet was van doopsgezinde huize, op 17 februari 1726 geboren als zoon van de koopman Pieter Vrij Sr. en Cornelia Christina Willink. Als Pieter op 9 april 1751 in ondertrouw gaat met de 26-jarige Maria Altius wonen zijn ouders op de Herengracht (nr.486) bij de Vijzelstraat. Hier is voor de doopsgezinde Pieter sprake van "buitentrouw", want de wees Maria was gereformeerd gedoopt in de Nieuwezijdskapel op 22 december 1724. Vermoedelijk is het jonge paar bij de ouders van Pieter ingetrokken.

Reeds op 7 juli 1751 wordt door notaris Jan Ardinois het (enige) testament van Pieter Vrij en Maria Altius opgemaakt, waarbij zij elkaar als erfgenaam aanwijzen. Zes dagen later verklaren zij van de executeurs-testamentair van haar vader Laurens Altius haar erfdeel ontvangen te hebben, waaronder obligaties, meubelen en ruim fl 20.000,- in contanten. Op 16 april 1752 wordt in de Zuiderkerk een dochttertje gedoopt, dat echter na enkele dagen overlijdt. Ook in 1753 vinden we nog de begrafenis van een kind van Pieter Vrij Jr. in de Nieuwe Kerk vermeld. Het huwelijk is verder kinderloos gebleven.

Het gaat de koopman Pieter Vrij kennelijk voor de wind want in 1763 koopt hij voor fl 26.000,- het pand Herengracht 482, dat zij tot hun dood hebben bewoond. In 1772 volgt de aankoop van de buitenplaats Postwijk, aan de Angstel onder Baambrugge gelegen.²⁴ In 1776, het jaar waarin zijn vader overlijdt, doet hij dit buiten weer van de hand en wordt voor fl 32.000,- eigenaar van Vegtvliet. Misschien heeft het feit dat de buurman Matthijs Ooster van Herengracht 488 de noordelijk aan Vegtvliet grenzende buitenplaats Hoffwerk bewoonde, bij deze aankoop een rol gespeeld. Een tweetal huurcontracten, op 14 oktober 1788 door notaris Joan Stoesak te Breukelen verleden en op Vegtvliet getekend, tonen dat de nieuwe eigenaar de drie boerenhofsteden in bezit heeft gehouden.

Op 65-jarige leeftijd is Pieter Vrij op 25 april 1791 te Amsterdam overleden en vijf dagen daarna in de Nieuwe Kerk begraven. De weduwe houdt de buitenplaats nog aan tot 1796, maar dan vindt de overdracht plaats aan Wijnandus van Driest. Op 5 november 1803 wordt haar stoffelijk overschot bij dat van haar man begraven. In het volgende jaar komt ook het huis Herengracht 482 in de veiling en wordt voor fl 25.800,- verkocht.

1796-1807: Wijnandus van Driest en Johanna Elisabeth Koekebakker

Als Maria Altius op 2 november 1796 Jacob de Jong, schout te Breukelen, machtigt om voor haar de hofstede Vegtvliet te transporteren aan Wijnandus van Driest, is de omschrijving van de buitenplaats grotendeels gelijk aan die bij de vorige verwisseling van eigenaar, twintig jaar eerder. In de prijs van fl 26.100,- is opnieuw de boerenhofstede mede genaamd Vegtvliet begrepen, alsook "Den Del", 7 morgen groot. Van de ca. 31 morgen land van de eerstgenoemde boerderij wordt 2,5 morgen afzonderlijk verkocht aan Mr. Hendrik Nicolaas Tonis, bewoner van het buitenplaatsje Hoogerlust, ten zuiden direct grenzend aan Vegtvliet. Voorts gaat de aan de overzijde van de

Vecht gelegen boerenhofstede met 27 morgen land naar Anthony François van der Voort (1756-1827), die via zijn vrouw aan de Willinks geparenteerd was.

De nieuwe eigenaar van Vegtvliet was de zoon van Paulus van Driest (1707-1783) en Johanna Kruyskerk (1711-1789), op 10 augustus 1742 in de Westerkerk gedoopt.²⁵ Op 16 april 1765 trouwt Wijnandus in de Nieuwe Kerk met de 20-jarige Johanna Elisabeth Koekebakker, op 23 augustus 1744 in de Oude Kerk als dochter van Adriaen Koekebakker en Jacoba Maria Luykink gedoopt. De bruidegom woont dan op de Nieuwendijk en de bruid op de Keizersgracht. Volgens het Naamregister van alle Heren Kooplieden enz. woont Wijnandus van Driest ook in 1767, 1768 en 1771 op de Nieuwendijk en handelt hij, evenals Jan Clicquet, in Oost-Indische katoen en linnen. Tien jaar later wordt gesproken van de Gebroeders van Driest, gevestigd op de Buitenkant. Dat Wijnandus zich als koopman breed opstelde, blijkt uit een contract, op 29 augustus 1786 voor notaris Paulus Huntum gepasseerd, waarin hij met zijn broer Paulus een "negotie en fabricq van Inlandsche tabak" voortzet. Op 28 maart van datzelfde jaar wordt de (enige) zoon Paulus Wijnandus (1786-1835) in de Oosterkerk gedoopt.

Verdere akten tonen aan dat Wijnandus van Driest Breukelen al veel vroeger dan 1796 kende. Van 5 augustus 1782 dateert een akte over een erfenis, gepasseerd op de hofstede Bijgeval te Breukelen (notaris Joan Stoesak). Uit een akte verleden door notaris Cornelis van der Linden te Breukelen, weten we dat Frederik Brouwer, gehuwd met Margaretha Maria Koekebakker, zuster van Wijnands vrouw, in 1790 aan hem geld schuldig is, met o.a. de steenbakkerij Vecht en Rhijn te Breukelen als onderpand. Wijnandus van Driest heeft Vegtvliet maar kort in bezit gehad, tot 1807. Op 14 september van dat jaar wordt op het herenhuis een akte gepasseerd waarin hij Willem van der Veen, gerechtsbode te Breukelen, machtigt de buitenplaats inclusief de boerenhofstede met in totaal 28 morgen land voor het gerecht te transporteren aan vrouwe Agatha Boonen, weduwe van Arent van der Werff van Zuidland, prijs fl 28.000,-. Zeven morgen land worden nog publiek verkocht en komen voor fl 6.950,- in handen van Albertus Richardus Jolles, eigenaar van de buitenplaats Groenevecht, en Pieter Henderik Dronsberg van de buitenplaats Vijverhof; zij verdelen later onderling het land zodanig dat Groenevecht van een vrij uitzicht over de Vecht naar het westen verzekerd is.

Wijnandus van Driest en Johanna Elizabeth Koekebakker zijn beiden in 1823 overleden; zij is op 7 april te Utrecht begraven, hij op 15 november te Amsterdam.

1807-1815: Agatha Boonen

Na Wijnandus van Driest krijgt Vegtvliet en eigenares van wie de band met Amsterdam minder duidelijk is dan bij de vroegere eigenaren. Agatha Boonen werd op 11 april 1742 te Dordrecht als een van een tweeling gedoopt; haar ouders zijn Christiaan Boonen en Clara van der Linden. Op 19 augustus 1761 trouwt zij met de eveneens te Dordrecht woonachtige Arent van der Werff (1741-1807), zoon van Adriaan van der Werff en Barendina Bosman. Van een drietal kinderen vinden we de doop vermeld: Barendina op 6 februari 1763, Adriaan op 23 april 1764 en Christiaan op 9 november 1776.

Pas na de dood van haar man (in latere akten steeds aangeduid als Arent van der Werff van Zuidland), op 26 maart 1807 in de Grote Kerk te Dordrecht begraven,

komt Agatha Boonen binnen onze gezichtskring. Zoals we zagen, koopt ze nog in september van hetzelfde jaar de buitenplaats Vegtvliet, terwijl zij in het volgende jaar gedurende korte tijd door koop in het bezit is van het pand Herengracht 611 te Amsterdam. In 1808 verkoopt ze verscheidene huizen te Dordrecht, alsmede een houtloods en een buitenverblijf of tuin met huis en erf, genaamd Landzigt. Blijkbaar had ze genoeg van haar Dordtse verleden. Uit de akten blijkt dat Agatha Boonen te Amsterdam haar domicilie heeft en Vegtvliet enkel haar zomerverblijf is. Op 31 juli 1811 worden te Dordrecht op een publieke veiling uit de nalatenschap van Arent van der Werff van Zuidland niet minder dan 141 schilderijen geveild.²⁶

Op 28 december 1815 compareert de jongste zoon Christiaan, aangeduid als rentenier wonende te Haarlem, als sociale gemachtigde van Agatha Boonen bij notaris Pieter Augustus Voigt te Breukelen en verklaart dat de buitenplaats Vegtvliet met de gelijknamige boerenhofstede verkocht zijn aan de Amsterdamse koopman Arnoud Wils. Ruim twee jaar later, op 5 maart 1818, is Agatha Boonen op 75-jarige leeftijd te Haarlem overleden.

1815-1818: Arnoud Wils en Johanna Magdalena Thuret

In de hierboven genoemde akte wordt een koopsom van fl 19.000,- genoemd, aanzienlijk lager dan de fl 28.000,- waarvoor Agatha Boonen de buitenplaats met boerenhofstede acht jaar eerder had gekocht. Als bijzonderheid wordt nog vermeld dat in de prijs mede begrepen zijn "de beelden in de voorgevel der heeren huizinge staande" en, zoals steeds, de dubbele bank in de Hervormde Kerk van Breukelen. Met de nieuwe eigenaar komt Vegtvliet opnieuw in handen van een Amsterdamse koopman. Arnoud Wils, op 22 september 1769 te Amsterdam gedoopt, was een zoon van Jan Wils en Hendrika Smit. Op 4 juli 1792 trouwde hij in deze stad met de wees Johanna Magdalena Thuret, op 4 november 1773 te Weesp gedoopt als dochter van Daniel Thuret en Susanna Maria de Putter.²⁷ Uit dit huwelijk werden twee dochters geboren: Henriette Johanna op 7 mei 1793 en Susanna Maria op 20 maart 1806; de eerstgenoemde was op 14 september 1815, dus enkele maanden vóór de aankoop, in het huwelijk getreden met Jhr. Mr. Johan Evert Christiaan VerHuell.

Dat Arnoud Wils een koopman in goede doen was, kan blijken uit het feit dat hij een van de mooiste dubbele herenhuizen van Amsterdam bewoonde, het bekende nr. 475 aan de bocht van de Herengracht met het unieke stucwerk van Jan van Logteren in gang en trappenhuis.²⁸ Het is tragisch dat Arnoud Wils noch zijn vrouw lang van het door hen verworven zomerverblijf hebben kunnen genieten. Kort na elkaar overleden beiden: Johanna Magdalena Thuret op 23 juli 1817 en Arnoud Wils op 3 maart 1818. De vrouw werd in de Hervormde Kerk te Breukelen begraven, waaraan een steen op korte afstand van de kansel nog herinnert.

Aan deze kortstondige periode danken we de eerste beschrijving van een inventaris van Vegtvliet. Op zaterdag 4 april 1818 werd op verzoek van de dochters door notaris Pieter Augustus Voigt een lijst van de in het herenhuis aanwezige goederen opgesteld, alsmede van hetgeen in de oranjerie en elders werd aangetroffen. De op de buitenplaats wonende tuinman Hendrik Ketelaar moest onder ede verklaren "niets te hebben verzwegen, of verduisterd, of te weten dat er niets tot deese nalatenschap behorende verduisterd is". Het is interessant de notaris en de getuigen op hun gang door het huis te volgen.

De eerste kamer die wordt bezocht is de rechter zijkamer, hetgeen bewijst dat reeds in 1818 de zaal door een muur in twee kleinere ruimten was verdeeld. Deze zijkamer, voorzien van twee katoenen gordijnen met draperieën (er was slechts een enkel raam), werd blijkbaar als slaapkamer gebruikt, waarin we o.a. twee "couplet paveljoen ledikanten met groen moies' behangsel", twee "eeken houtte tent ledikantjes, met damast behangsel" alsmede niet minder dan tien "gladde stoelen met zwarte trijpte zittingen" aantreffen.

Na in de hal te zijn teruggekeerd, waar een barometer en een rolkaart van Utrecht hangen, wordt een blik geslagen in de linker zijkamer die weinig bijzonders bevat. Dan treedt men de achter de hal gelegen koepelkamer binnen waarin slechts een met zwart trijp beklede mahoniehouten canapé, een theetafel, een capitaal Smirna vloertapijt en een inlands overkleed worden aangetroffen.

Gezien het feit dat de eetkamer zes katoenen glasgordijnen bevat, kan deze kamer met het naar de Vecht gekeerde achterste deel van de zaal, immers voorzien van drie ramen, worden geïdentificeerd. Deze kamer is goed gemeubeld: behalve een mahoniehouten eettafel met niet minder dan acht insteekbladen, vinden we er o.a. een penant- of buffettafel met marmeren blad en spiegel, dertien (alweer) met zwarte trijp beklede gladhouten stoelen, een vierkante spiegel met vergulde lijst en een grijs geblokt vloerkleed. In de "boekkamer", met zijn vier katoenen glasgordijnen kenmerkend de op het noord-oosten gesitueerde (huidige) keuken aan de overzijde van de koepelkamer, zijn slechts een gevamd vloerkleed en een tweetal spiegels te aanschouwen. Daarna begeeft het gezelschap zich naar boven, waar achtereenvolgens de bovenkoepelkamer, de paarse, groene, blauwe en gele bovenkamers, de logeerkamer, de biljartkamer en de "meidekamer" worden bezocht. Uiteraard met uitzondering van de biljartkamer, zijn al deze kamers als slaapkamer in gebruik. Hoewel pas na deze acht kamers de zolder wordt genoemd, moeten twee van de kamers zich eveneens op die verdieping hebben bevonden. Men krijgt de indruk dat zwart en grijs de favoriete kleuren van de bewoners zijn geweest. Tenslotte wordt de kelder met de keuken bezocht.

Weer buiten gekomen, begeeft men zich naar de oranjerie, waar o.a. 11 sinaasappelboompjes, een citroenboom, 11 oleanders, 16 vijgebomen en niet minder dan 450 ananasplanten worden geteld. Verder worden o.a. een zonnewijzer op een hardstenen voet, 4 witmarmeren tuinvazen op hardstenen pedestallen, 20 tuinbanken, een kapitaal trekjacht en enige andere vaartuigen aangetroffen. Interessant is dat ook nog 44 winterluiken voor het herenhuis worden genoemd, een bewijs dat het huis bij afwezigheid van de bewoners met luiken kon worden afgesloten. Van 's morgens tien uur tot vier uur in de middag was men met deze inventarisatie bezig geweest.

Deze beschrijving was de inleiding tot een openbare verkoping van de meubelen, tuinsieraden, gereedschappen en planten die waren aangetroffen. Reeds op 17 april 1818 werd hiermede aangevangen; op deze dag werden de meubels geveild, met een totale opbrengst van fl 5.351,10; op de volgende dag de tuinsieraden, broeikassen, planten enz., met een totale opbrengst van fl 3.104,85. De genoemde winterluiken werden, als bij het huis behorend, niet in veiling gebracht.

1818-1834: Mr. Hendrik Gildemeester en Albertina Frederika Cornelia van Gheel

Na het overlijden van Arnoud Wils werd de buitenplaats gekocht door Mr. Hendrik

Gildemeester. Zijn vader, Daniel Gildemeester (1714-1793), was in 1728 zijn oudere broer Jan (1705-1779) naar Lissabon gevolgd waar zij een bloeiend handelskantoor hadden opgebouwd en achterenvolgens consul-generaal van Nederland waren.²⁹ Daniel trouwde daar een Engels meisje, Jane Garron (1734-1826), en onze Hendrik werd op 12 mei 1759 te Lissabon geboren. In of voor 1782 kwam Hendrik definitief naar Nederland; op 1 december van dat jaar trad hij te Naarden in het huwelijk met de op 10 november 1758 te Tegelen geboren Albertina Frederika Cornelia van Gheel, dochter van Cornelis van Gheel van Spanbroek en Anna Frederica Sophia Pusch. In het volgende jaar werd Hendrik als poorter van Amsterdam ingeschreven. Daar bracht hij het tot directeur-generaal der Levantse handel en der kolonie Berbice, lid van het Provinciaal Bestuur van Holland en van het Wetgevend Lichaam.

In het archief van notaris Pieter Augustus Voigt te Breukelen komen we Mr. Hendrik Gildemeester drie keer tegen bij openbare verkopen van bomen en hakhout op de buitenplaats Vegtvliet, te weten op 10 februari 1819, 3 januari 1822 en 16 januari 1823. Van deze akten is de tweede van belang omdat tevens een koepel tot afbraak wordt geveild die fl 56,- opbrengt. Terwijl in de voorafgaande koopcontracten nergens van een speelhuis sprake is geweest, mogen we uit deze verkoop concluderen dat de buitenplaats waarschijnlijk gedurende lange tijd een dergelijk populair optrekje heeft bezeten.

Mr. Hendrik Gildemeester is op 19 maart 1823 op 63-jarige leeftijd te Amsterdam overleden. Zijn vrouw heeft hem nog 11 jaar overleefd. Op vrijdag 7 juli 1826 poot zij een partij ananasplanten publiek te verkopen, maar er blijken geen kopers voor te zijn. Op 9 maart 1834 is Albertine Frederika Cornelia van Gheel te Amsterdam overleden. Bij de boedelscheiding verwerft haar dochter Albertine Henriette, op 1 mei 1789 te Amsterdam geboren en op 20 mei in de Waalse Kerk gedoopt, de Breukelse bezittingen.

1834-1854: Jan Coenraad Duuring en Albertine Henriette Gildemeester

Albertine Henriette Gildemeester was op 4 augustus 1819 gehuwd met de op 24 januari 1779 te Rotterdam geboren Jan Coenraad Duuring.³⁰ Zijn vader, Johan Coenraad Duuring (1750-1810), was afkomstig uit Hamm in Duitsland en in 1877 in Rotterdam getrouwd met Alida de Koning (1752-1798). De kolonel der infanterie Jan Coenraad Duuring had de tocht naar Rusland meegemaakt en wordt in de huwelijksakte aangeduid als Officier van het Legioen van Eer en Chevalier de St. Louis. Uit dit huwelijk werden drie kinderen geboren: Henriette Albertine op 6 mei 1820 en de tweeling Gerard Daniel en Jean Albert Louis op 11 december 1822 van wie de laatstgenoemde reeds kort na zijn geboorte overleed. Het echtpaar woonde te Amsterdam aan de Keizersgracht.

Blijkbaar heeft Jan Coenraad Duuring voor of spoedig na zijn huwelijk het militaire leven vaarwel gezegd, want vanaf 1822 zien we hem voortdurend te Breukelen bij notaris Pieter Augustus Voigt verschijnen. In dat jaar koopt hij van Sara Hendrina Cramer, weduwe van Hendrik Willem Cramer, de buitenplaats Vechtstroom tussen de Straatweg en de Vecht, slechts door het plaatsje Hoogerlust van Vegtvliet gescheiden. Na het overlijden van Hendrik Gildemeester in 1823 is het jonge echtpaar op den duur 's zomers bij hun moeder op Vegtvliet ingetrokken, want uit een 1830 gedateerde akte kunnen we concluderen dat Vechtstroom in dat jaar reeds enige jaren verhuurd

is. Vanaf 1823 krijgen zij in de zomer te Breukelen gezelschap van het gezin van Gerrit Duuring (1780-1855), broer van Jan Coenraad en makelaar te Rotterdam, die in dat jaar de ten zuiden van het dorp gelegen buitenplaats Vredenoord aankoopt.

Jan Coenraad Duuring ontpopt zich in de akten als een landheer die steeds bezig is zijn grondbezit te vergroten en daarom de aanduiding in de akten als grondeigenaar alle eer aandoet. Behalve land in de Otterspoorbroek, de polder van Kortrijk enz., koopt hij op 21 april 1830 de tegenover Vegtvliet ten oosten van de Vecht gelegen boerenhofstede Groenlust met ruim 28 ha wei- en hooiland en op 7 maart 1832 eveneens de iets zuidelijker gelegen hofstede Voortwijk met ruim 29 ha. Inmiddels kan hij zich Heer van Cockengen en Kortenhoef noemen.

Dat Jan Coenraad Duuring niet alleen landheer is, maar ook als hereboer moet worden aangemerkt, blijkt nadat hij op 5 december 1834, dus nog in hetzelfde jaar als zijn schoonmoeder, waarschijnlijk vrij plotseling op Vegtvliet is overleden. De 45-jarige Albertine Henriette blijft achter met haar twee kinderen Henriette Albertine en Gerard Daniel, resp. 14 en bijna 12 jaar oud. Op 24 februari van het volgende jaar laat de weduwe de aan anderen toevertrouwde roerende goederen beschrijven. Eerst begeeft men zich naar de paardestal en het koetshuis, de orangerie en de koepel van Vechtstroom, daarna naar de paardestal met haar vijf paarden en het koetshuis van Vegtvliet, vervolgens naar de boerenhofsteden Groenlust en Voortwijk, waar zowel de levende have als het hooi en het gereedschap wordt opgeschreven en geschat. Beide boerderijen blijken niet door een boer maar door een arbeider bewoond te worden. Tenslotte komen de ca. 1827 door Jan Coenraad Duuring in eigendom verkregen buitenplaats Groenevecht en de elders gelegen bezittingen aan de beurt. Als men de oogst van de hele dag, van s'morgens acht tot zes uur in de avond, bij elkaar optelt, komt men tot een totaal bedrag van fl 7.315,35.

Reeds spoedig worden biljetten aangeplakt waarin de vrijwillige verkoping op de hofsteden Groenlust en Voortwijk aan het Zandpad onder Breukelen St. Pieters wordt aangekondigd van het hoornvee en de paarden, door Jan Coenraad Duuring "uit liefhebberij aangefokt". Op 8 april 1835 vindt deze openbare verkoping plaats, waarvan de totale opbrengst fl 5.001,75 bedraagt. Maar hierbij blijft het niet. Op 7 mei 1836 worden namens Albertine Henriette Gildemeester en haar kinderen de boerenhofstede Groenlust, de landerijen in de polders ten westen van Breukelen en de buitenplaats Vechtstroom, waarvan het herenhuis reeds was geamoveerd, ten verkoop aangeboden. Van deze goederen blijft alleen het laatstgenoemde perceel onverkocht. De hofstede Voortwijk wordt op 4 maart 1840 publiek verhuurd aan Cornelis Schoonderwoerd die we reeds in 1835 als de op de hofstede woonachtige arbeider vinden vermeld. Op 15 april wordt ook de aldaar nog aanwezige levende have en het gereedschap openbaar verkocht, waarbij Cornelis Schoonderwoerd de belangrijkste koper is.

De weduwe Albertine Henriette Gildemeester heeft haar man bijna twintig jaar overleefd; op 24 november 1854 is zij op 65-jarige leeftijd op Vegtvliet overleden.

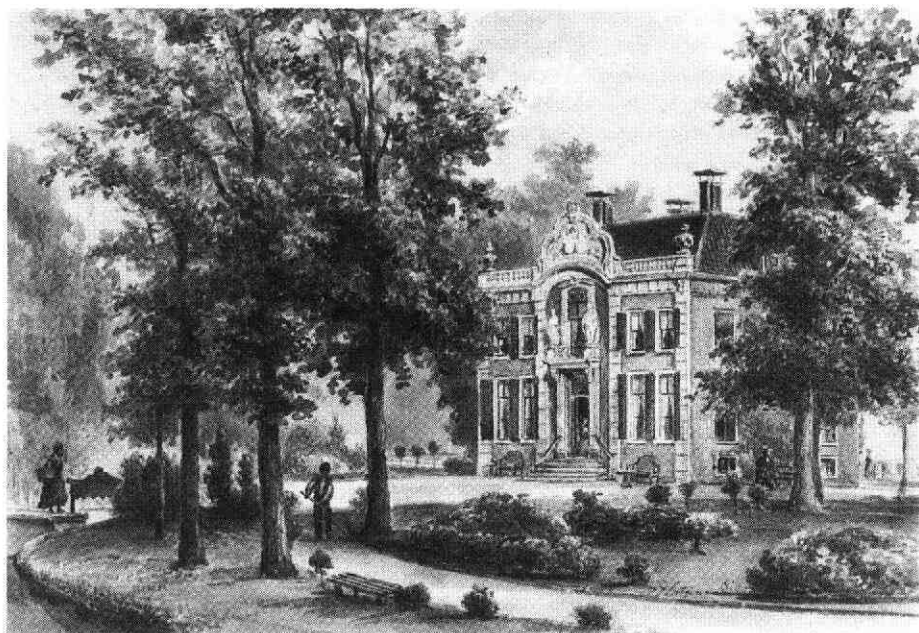
1854-1871: Gerard Daniel Duuring en Louise Marie Rosette van der Hout

Met het overlijden van Albertine Henriette Gildemeester kwam er na bijna twee eeuwen een definitief einde aan het gebruik van Vegtvliet als zomerverblijf van Amsterdamse koopmansgezinnen. Vanaf dat jaar zou het huis permanent bewoond gaan

worden, zoals we nader zullen zien. Hiervoor moeten we onze aandacht richten op de in 1822 geboren zoon Gerard Daniel Duuring.

Op 2 mei 1846 koopt hij, hiertoe door zijn moeder gemachtigd, voor fl 1.800,- de stalling van het aangrenzende buitenverblijf Hoogerlust met een daarachter gebouwde daggelderswoning benevens enige grond, dat hiermede bij Vechtstroom wordt getrokken (deze en volgende akten steeds gepasseerd bij notaris Nicolaas François Snel te Breukelen). De bedoeling hiervan wordt spoedig duidelijk; 18 dagen later treedt Gerard Daniel te Amsterdam in het huwelijk met de op 5 oktober 1824 geboren Louise Marie Rosette van der Hout, dochter van de Amsterdamse chirurgijn Antonie van der Hout en Maria Christina Nijssen. De 28 september 1846 gedateerde testamenten, waarin de pasgehuwden elkaar mutueel als enige erfgenamen aanwijzen, tonen dat zij hun permanente intrek in het buitenverblijf Vechtstroom hebben genomen. Daar Lutgers reeds tien jaar eerder had geschreven dat "deze zoo fraai gelegen Lustplaats heeft opgehouden te bestaan",³¹ hetgeen bevestigd wordt door de onder toezicht van notaris Pieter Augustus Voigt op 16 september 1834 gehouden openbare verkoping van schoorsteenmantels, ramen, deuren, gebinten, puin, enz., blijkt hier dat er inmiddels een nieuw huis was gebouwd.

Na het overlijden van Albertine Henriette Gildemeester besluiten de kinderen Henriette Albertine, inmiddels op 25 mei 1840 gehuwd met Cato Johan Telders (1814-1890), en Gerard Daniel de door hen gezamenlijk geërfde onroerende goederen in openbare veiling te brengen. Dat het hun, althans voor een gedeelte, niet ging om de verkoop maar om op deze wijze de waarde van de percelen te kunnen vaststellen, blijkt wel uit de resultaten van de op 17 april 1855 plaats vindende openbare verkoping. Als eerste komt het "buitenverblijf genaamd Vechtstroom, alleraangenaamst gelegen aan den Straatweg en de rivier de Vecht, onder de gemeente Breukelen Nijenrode nabij het dorp, en daardoor bijzonder geschikt voor zomer- en winterverblijf, met deszelfs hechte, sterke en net betimmerde heerenhuizinge, koetshuis, stalling voor vier paarden en hooizolder, koepel, waaronder schuithuis, steiger aan de Vecht, aangelegden tuin en arbeiderswoning" alsmede "eene dubbele bank of gestoelte in de Hervormde Kerk van Breukelen" in verkoop; het wordt gemijnd door Gerard Daniel voor fl 5.600,-. Vervolgens wendt men zich tot de "zeer smaakvol aangelegde overplaats bevoorens behoord hebbende bij het buitenverblijf Vechtstroom, laatstelijk bij Vechtvljet, groot circa negen bunders, gelegen aan den Straatweg, onder alsvoren, met derzelve breede lanen, slingerlanen, vischrijke waterwerken, boomgaard, teelland en wandelingen, benevens rijke velden met extra zware eiken-, iepen-, beuken-, populieren-, nooten-, sparren- en andere boomen en hakhout beplant", die voor fl 12.400,- eveneens voorlopig door Gerard Daniel wordt gemijnd. Na samenvoeging worden de twee percelen finaal aan hem toegewezen voor fl 18.500,-. Het kan lijken dat hij voor het volgende nummer, een perceel wei- en teelland groot ruim drie bunder ten zuiden van de zojuist beschreven overtuin, geen belangstelling heeft, daar deze voor fl 5.850,- wordt toegewezen aan ene Hermanus Lodewijk Vlug. Uit een de dag na de verkoping gedateerde akte blijkt hij echter namens Gerard Daniel Duuring te hebben gekocht. De verdere percelen krijgen echter wel andere eigenaars. De "kapitale boerenhofstede, genaamd Voortwijk, met derzelve op Zwitsersche wijze gebouwde huizinge" enz., totaal ruim 30 bunders groot, gelegen aan het Zandpad, wordt voor fl 28.000,- gekocht door Mr. Willem René Baron van Tuijll van Serooskerken te Zuylen. Hierbij geldt de bepaling: "De koper van de boerderij

Afb. 9 Vegtvljet na de verbouwing van 1856; gewassen tekening door P.J. Lutgers (1870) in het Centraal Museum te Utrecht (copyright Centraal Museum, Utrecht).

Afb. 10 Idem, de Vechtzijde; gewassen tekening door P.J. Lutgers (1868) in het Centraal Museum te Utrecht (copyright Centraal Museum, Utrecht).

Voortwijk zal het bestaande uitzigt van de huizinge Vechtvliet aan de overzijde over het land voor gemelde huizinge gelegen door bebouwingen of beplantingen niet mogen benemen". Ruim drie bunder wei- en hooiland onder de gemeente Weespercarspel gaan voor fl 2.540,- naar de op Vroeglust te Breukelen wonende steenfabrikant Dirk Jut. Tenslotte koopt de Hervormde Kerk van Ter Aa voor fl 75,- de eveneens bij Vechtstroom behorende dubbele bank in de kerk van dit dorp.

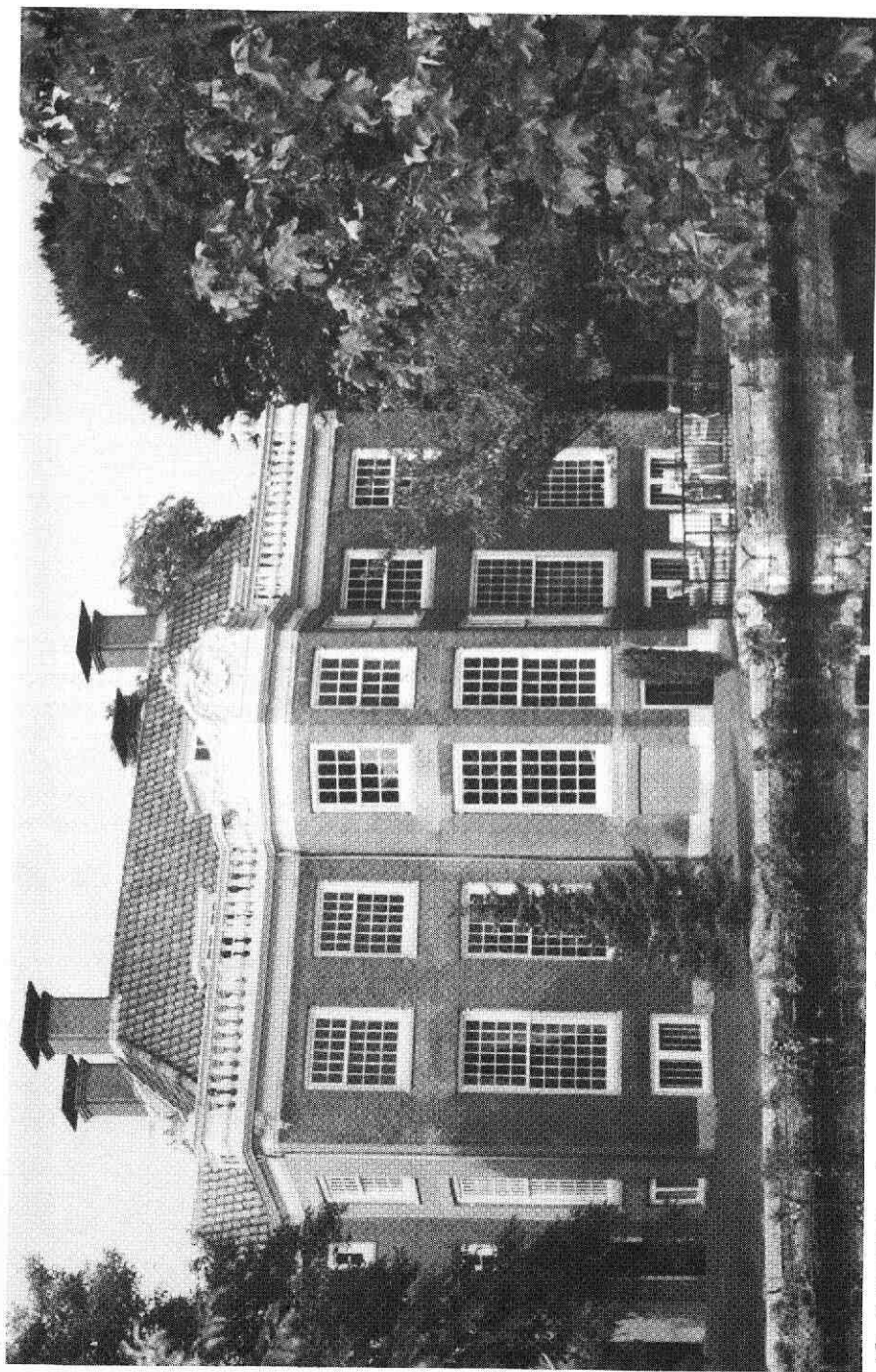
Blijkbaar was Albertine Henriette Gildemeester een groot liefhebster van planten en bloemen geweest want op 3 juli 1855 worden openbaar meer dan duizend met name genoemde planten verkocht, waaronder ruim zestig sinaasappelboompjes; van een gedeelte is Gerard Daniel Duuring zelf de koper. De totale opbrengst is fl 359,45. Dat hij zich duchtig met de opstand van de buitenplaats bemoeid heeft, toont een verkoping op 30 november van hetzelfde jaar, waarin naast hakhout een groot aantal zware bomen van allerlei soort wordt geveild met een totale opbrengst van fl 2.052,50.

Eerst op 27 april 1856 wordt notaris Nicolaas François Snel op Vegtvllet uitgenodigd om de boedelscheiding te voltrekken. Dan horen we dat Albertine Henriette Gildemeester in haar testament haar zoon de keuze en het recht heeft gelegateerd om de buitenplaats Vechtvliet met de aan de overzijde van de Straatweg gelegen daarbij behorende boerderij in zijn erfdeel over te nemen, hetgeen alzo geschiedt. Slechts een gedeelte van de erfenis, ter waarde van fl 107.855,75 wordt financieel afgerekend; verdere schuldbekentenissen, obligaties en aandelen blijven onverdeeld.

Zo is Gerard Daniel vanaf dat moment officieel eigenaar van de buitenplaats Vegtvllet. Terwijl de eerste drie van de talrijke kinderen, Albert Henri Jean Conrad (4 april 1848), Antoine Christiaan (28 maart 1852), Gerardine Louise Marie (3 augustus 1853) nog op Vechtstroom geboren zullen zijn, is dit Vegtvllet voor de andere vijf: Pauline Henriette Albertine (3 juli 1855), Willem Hendrik Eduard (22 februari 1857), Henriette Albertine (15 januari 1859), Louise Gerardine (29 september 1860) en Jan Coenraad (30 januari 1864). De verbondenheid van Gerard Daniel met zijn woonplaats kan blijken uit het feit dat hij achtereenvolgens lid van de gemeenteraad, wethouder en burgemeester van Breukelen Nijenrode is geweest.

Ongetwijfeld is Gerard Daniel kort na de overdracht van het herenhuis op zijn naam met de verbouwing begonnen. In de lijst van de op 18 december 1856 openbaar verkochte goederen vinden we hiervan de weerslag; genoemd worden o.a. 23 vensterramen, een koperen fonteinbak, een houten en een marmeren schoorsteenmantel, een gootsteen, 11 deuren waarvan 7 met behangsel, 2 vensterluiken, 3 kozijnen en, als laatste en voor ons interessantste nummer, 2 stenen nissen. Na de ingrijpende wijziging van het gebouw door Pieter Clicquet ruim een eeuw eerder, was er waarschijnlijk weinig aan veranderd. De nieuwe bestemming voor permanente bewoning voor zomer en winter zal de voornaamste aanleiding zijn geweest het huis opnieuw onder handen te nemen.

We mogen Gerard Daniel Duuring er bijzonder dankbaar voor zijn dat hij (na Willem van den Broeck) als eerste vaste bewoner van het huis - zelf overleed hij er op 15 februari 1871 - de voorgevel heel wat hoger heeft gewaardeerd dan de wandelende predikant Craandijk, die oordeelde: "Het huis van Vechtvliet, althans de gevel die naar de straatweg gekeerd is, is een zwaar, niet zeer smaakvol gebouw in overladen rococostijl, met een veel te groot, overdadig met krulwerk versierd ornament aan de kroonlijst en nissen met beelden in de plaats van ramen aan weerskanten van de

Afb. 11 Vegtuliet na de recente restauratie (copyright Florian Lem, Urrecht).

deur.”³² Juist deze zo karakteristieke gevel was het waard zo goed mogelijk in haar oorspronkelijke staat behouden te blijven. Vanaf de bouw was zij vrijwel zonder vensters geweest, maar hierin kwam nu verandering. Het was inderdaad weinig aantrekkelijk dat de bewoners noch op de beneden- noch op de bovenverdieping uitzicht op de langzamerhand drukker geworden straatweg hadden en de stralen van de ondergaande zon moesten missen. Bovendien zal het in de kamers erg donker zijn geweest met alleen ramen in de zijgevels. De acht vensters zijn met grote zorgvuldigheid aangebracht. Het inhakken van de raamopeningen en het daarna afwerken met steenkleurige cement is bijzonder goed uitgevoerd; het metselwerk van de dammen tussen de ramen op de plaatsen waar de nissen met beelden waren geweest, werd met de elders vrijkomende stenen zo vakkundig gerestaureerd dat slechts met moeite op enkele plaatsen uit het steenverband kan worden afgelezen dat de muur niet in deze uitvoering werd geboren. Verder werden blijkbaar vele ramen vernieuwd en is er intern ook het een en ander veranderd, met name betrof dit de deuren. De zijkamers (ook rechts van de ingang; eerst in de dertiger jaren van deze eeuw werd de zaal weer op de oorspronkelijke grootte teruggebracht) kregen de in de 19de eeuw populaire schuifluiken voor de ramen, terwijl de schuifdeuren tussen de hal en de eetkamer eveneens toen zullen zijn aangebracht. Tevens werden enkele nieuwe schouwen geplaatst, maar de indeling van het huis is gelukkig ongewijzigd gebleven. Ook het fraaie stucwerk in de hal en de eetkamer bleef gespaard.

De door Lutgers ca. 1870 voor de tweede keer getekende aanzichten van de voor- en achterzijde van het huis (Afbeelding 9 en 10) tonen het uitwendig resultaat van deze verbouwing. De beelden van Ignatius van Logteren, waarvan we de stenen nissen op de veiling tegenkwamen, waren op het bordes boven de voordeur geplaatst; deze weinig fraaie oplossing heeft meer dan driekwart eeuw stand gehouden tot de beelden naar de begane grond links en rechts van de buitentrap verhuisden.

Hiermede is dit eerste en voorlopige overzicht van Vegtvliet en haar bewoners gedurende de eeuwen dat het huis als zomerverblijf in gebruik was, tot een einde gekomen. Sinds de recente restauratie - de grote beurt die het huis blijkbaar eens per eeuw nodig heeft - praalt het weer in zijn oude luister (zie Afbeeldingen I en II) en herinnert het ons aan een verleden waarin de welvaart van Amsterdam ook op de boorden van de Vecht een onuitwisbaar stempel drukte.

Noten

- 1 W. van der Lely, Kwartierstaten van Delftsche vroedschappen; De Nederl. Leeuw 33, 234 (1915).
- 2 Gemeente-archief Amsterdam, Not. Arch. 3755 d, notaris Michiel Baers.
- 3 L.J. Bol, The Bosschaert dynasty; Leigh-on-sea. F. Lewis, herdruk (1980).
- 4 I.H. van Eeghen, Abraham en Antoni Rutgers: de kunstzin van grootvader en kleinzoon; Jaarboek Amstelodamum 67, 174-188 (1975).
- 5 A.W. Weissman, Philips Vingboons; Oud-Holland 27, 197-220 (1909).
- 6 F.A.J. Vermeulen, Handboek tot de geschiedenis der Nederlandsche Bouwkunst; Den Haag, Nijhoff, deel 3, 175-188 (1941).
- 7 R. van Luttervelt, De buitenplaatsen aan de Vecht; Lochem, De Tijdstroom, tweede druk, 104-107 (1970).
- 8 Rijksarchief Den Haag, Lijst van raadsheren van de Hoge Raad van Brabant.
- 9 R. Fruin, Geschiedenis der staatsinstellingen in Nederland tot den val der Republiek; Den Haag, M. Nijhoff, tweede druk, 268-269 (1922).
- 10 N.M. Japikse, Het archief van de familie Fagel.
- 11 Rijksarchief Den Haag, Archief van de Hoge Raad van Holland en Zeeland nr. 1537, 10v.
- 12 Jaarboek Niftarlake 1930, blz. 7.
- 13 Rijksarchief Den Haag, Aantekening op de ledenlijst van de Hoge Raad van Holland en Zeeland.
- 14 Een gedrukt exemplaar is aanwezig in de bibliotheek van het Gemeente-archief te Amsterdam.
- 15 Van Luttervelt, blz. 197.
- 16 Enige gegevens over deze familie in De Wapenheraut 5, 205-209 (1901).
- 17 Notaris Rijk Kasteleijn, Breukelen.
- 18 Hiermede verviel de uit stijloverwegingen toch al onwaarschijnlijke veronderstelling van Luttervelt (blz. 105) dat de verbouwing tussen 1719 en 1732 zou hebben plaatsgevonden.
- 19 Ontleend aan het 18de-eeuwse manuscript van Schulerus, Wapens van Verscheijden Adeleijken, Deftigen en Braven Burgerleijken Familien, aauwезig in de bibliotheek van de Technische Hogeschool te Delft.
- 20 Aldus mededelingen van Drs. P.M. Fischer te Amsterdam, die een diepgaande studie heeft gemaakt van de 18de-eeuwse Amsterdamse beeldhouwers.
- 21 Informatie van A.J.A.M. Lisman, Nieuwersluis.
- 22 A. van Damme, De buitenplaatsen te Heemstede, Berkenrode en Bennebroek 1628-1811; Haarlem (1903). Zie ook: I. van Thiel-Stroman, in: Het landgoed De Hartekamp in Heemstede, Heemstede, 24-26 (1982).
- 23 Een exemplaar o.a. in de bibliotheek van het Rijksmuseum te Amsterdam.
- 24 E. Munnig Schmidt en A.J.A.M. Lisman, Plaatsen aan de Vecht en de Angstel; Alphen a/d Rijn, Canaletto (1982).
- 25 Zie voor genealogische gegevens over dit uit Bergen op Zoom stammende geslacht: Nederl. Patriciaat 38, 122-135 (1952).
- 26 F. Lugt, Repertoire des Catalogues de ventes 1600-1825, nr. 8054 (1938).
- 27 Th.R. Valck Lucassen, Het geslacht Thuret; De Nederl. Leeuw 32, 178-185, 230-236, 295-300 (1914).
- 28 P. Adriaanse, Het huis aan de Bocht; De Hollandsche Societeit van Levensverzekeringen N.V. (1967).
- 29 C.J. de Bruyn Kops, De Amsterdamse verzamelaar Jan Gildemeester Jansz.; Bull. Rijksmuseum 13, 79-114 (1965). Deze bekende verzamelaar van schilderijen, die evenals Arnoud Wils het pand Herengracht 475 heeft bewoond, was een neef van Mr. Hendrik Gildemeester. Zie voor genealogische gegevens ook: Nederl. Patriciaat 6, 124-131 (1915).
- 30 Genealogische gegevens van het geslacht Duuring; Nederl. Patriciaat 10, 90-96 (1919).
- 31 P.J. Lutgers, Gezigten aan de rivier de Vecht naar de natuur getekend en op steen overgebracht; Utrecht, Westers en Alphen a/d Rijn, Canaletto, fotografische herdruk (1979).
- 32 J. Craandijk en P.A. Schipperus, Wandelingen door Nederland met pen en potlood; Haarlem. Kruseman & Tjeenk Willink, deel 2, blz. 288 (1876). Het moet ons wel ten zeerste bevremden dat Craandijk vijftien jaar na de verbouwing nog over de nissen met beelden schrijft.

De zonnewijzers aan hotel de Kampioen te Nieuwersluis

In het voorjaar van 1983 werd mevrouw Van Cittert-Eymers door de heer A.J.A.M. Lisman attent gemaakt op de dubbele zonnewijzer hoog aan de hoek van Hotel De Kampioen te Nieuwersluis.

Weliswaar had mevrouw Van Cittert-Eymers in 1972 een boek geschreven waarin alle haar toen bekende zonnewijzers van Nederland waren beschreven, en hadden de leden van de in 1978 opgerichte vereniging De Zonnewijzerkring steeds in het hele land gespeurd naar nieuwe vondsten, maar de zonnewijzers van De Kampioen waren nooit opgemerkt....

Was het een wonder? Wie hier per auto over de brug rijdt heeft zijn ogen wel anders nodig dan om naar boven te turen; wie per boot hier doorvaart moet alle stuurmanskunst aanwenden om geen averij te krijgen; zelfs de wandelaar moet hier op zijn tellen passen. Maar zelfs iemand die eens voor de brug moet wachten zou dat stel zonnewijzers niet opvallen. De stijlen waren verdwenen, de stenen waren vies verkleurd en zo verweerd dat de lijnen en tekens bijna niet te zien waren, en de randen waren bij een vroegere verfbeurt in dezelfde zwarte kleur als de dakgoot geverfd waarbij men kennelijk met welbehagen de fraai ingebeitelde urcijfers ook met zwarte verf had opgevuld.

Met de kijker bekeken bleek het een rijke vondst te zijn: op beide wijzerplaten waren nl. ook datumbogen te zien, naar de dierenriem ingedeeld, met de daarbij behorende tekens van de dierenriem en ook een horizonlijn.

Hier en daar in de Vechtstreek is nog wel eens een oude zonnewijzer te zien aan de gevel van een kerk of van een particulier huis, maar in de regel zijn dat eenvoudige zonnewijzers zonder opsmuk. Op Huis Valkenheining in Loenersloot zit ook een dubbele zonnewijzer, op beide hoeken, maar de zonnewijzer aan De Kampioen is veel rijker en bovendien is alles ingebeiteld, terwijl andere zonnewijzers vaak op de muur geverfd zijn.

De Zonnewijzerkring vond het de moeite waard deze zonnewijzers te restaureren. Op ons verzoek heeft de beeldhouwer van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de heer Overeem, de steen beoordeeld. Naar zijn mening was de kwaliteit van de Bentheimersteen zo goed dat een restauratie zeker verantwoord was mits enkele uitgeweerde plekken werden aangevuld en de lekkende goot op de hoek werd hersteld. De heer Hagen, secretaris van de Zonnewijzerkring, heeft de wijzerplaten bemeten en doorgerekend, en daarnaar de berekening van de stijlen gemaakt met een voorlopig ontwerp.

Intussen had de heer Lisman als bestuurslid van de in Loenen gevestigde R. van Lutternveld Stichting in het bestuur ook het herstel van deze zonnewijzers bepleit. Na-

dat een plan was ingediend heeft de stichting haar fiat gegeven. Twee Twentse leden van De Zonnewijzerkring, de heren Harry G. Bult en J.A. Blokhuis, hebben toen met veel zorg en ambitie dit werk aangepakt en er een juweel van een zonnewijzerstel van gemaakt.

Op 3 december 1983 was het werk voleindigd en werden om 12 uur lokale zonnetijd de vernieuwde zonnewijzers officieel te pronk gezet. Dit geschiedde door mevrouw Van Cittert-Eymers die het beschermende zeildoek voor de zonnewijzers wegtrok. Met de laagstaande felle zon in de rug kon geconstateerd worden dat eerste klas werk geleverd was.

Beschrijving van de zonnewijzers

De wijzerplaten zijn aangebracht op twee dikke vierkante stukken Bentheimer zandsteen, die op de hoek van het pand, vlak onder de dakgoot zitten. De platen zijn 13 cm dik en steken 7 cm uit de muur. Op de hoek zit ter ondersteuning een kraagsteen. De plaat aan de zijgevel sluit aan tegen de rand van de plaat van de voorgevel. De wijzerplaat aan de zijgevel loopt zodoende door op de zijkant van de voorplaat. Evenmin als de muren staan ook deze steenplaten niet haaks op elkaar, maar onder een hoek van 102°.

*"De zonnewijzers aan hotel-restaurant De Kampioen te Nieuwersluis vóór de restauratie".
Foto gemaakt dd. 23 mei 1983.*

Gemeten op de zon wijkt de voorplaat - 36° af van zuid naar oost en de plaat aan de zijgevel + 42° van zuid naar west. De wijzerplaat aan de voorgevel is 71 cm breed en 61 cm hoog; de wijzerplaat aan de zijgevel is even hoog maar 75 cm breed.

Oorspronkelijk moeten de platen goed in het lood hebben gestaan, maar in de loop der eeuwen is het gebouw iets verzakt zodat beide platen iets voorover hellen en ook de horizonlijn niet meer zuiver horizontaal loopt. Dit alles beïnvloedt de nauwkeurigheid van de aanwijzing, zowel van tijd als van datum, die vroeger zeer goed moet zijn geweest gezien de nauwkeurigheid van de oude constructie. Dientengevolge moest er bij de restauratie van de stijlen een klein compromis worden getroffen, meer theoretisch van betekenis dan van praktisch belang. Wat de datumaanwijzing betreft zij hier nog opgemerkt dat in drie eeuwen de helling van de ecliptica ook iets kleiner geworden is maar ook dat heeft op deze schaal geen noemenswaardig effect.

De plaat aan de voorgevel, ongeveer zuidoost gericht, geeft de uren aan van 5 tot 1(13). De plaat aan de zijgevel, ongeveer zuidwest gericht, wijst aan van 11 tot 8(20). Het fond van de wijzerplaten is zachtblauw geverfd, de randen zijn azuurblauw; de **uurlijnen** zwart en de fraaie **uurcijfers** geel.

Van de ene plaat doorlopend op de andere ziet men een horizontale gele lijn, die de **horizon** vormt, en waarop de tijden van opkomst en ondergang van de zon zijn te zien. Onder de horizonlijn vindt men de roodgeverfde **datumbogen**, oudergewoonte ingedeeld naar de data waarop de zon in een volgend teken van de **dierenriem** treedt, hetgeen omstreeks de 19e tot 23e van de kalendermaand het geval is. Die lijnen zijn

De zonnewijzers na de restauratie. Foto gemaakt dd. 3 december 1983.

aangeduid door het bijbehorende **teken** van de dierenriem, in lichtblauw gezet, binnen een lichtblauw kader.

Enkele gedeelten van dit patroon waren sterk verweerd, maar alle lijnen en figuren zijn opgehaald en weer scherp.

De steen is ook aan de randen weer bijgewerkt en wordt nu gedekt door een hoed van lood, terwijl de hoek van de goot boven de steen ook gerepareerd is. Op de beide stijldriehoeken is het jaar van herstel "1983" ingeslagen.

De stijlen

Oorspronkelijk zijn er op deze zonnewijzers geen stijldriehoeken geweest, maar 5 mm dikke naalden van ijzer, die voor de datumaanwijzingen waarschijnlijk van een bolletje waren voorzien, of waarbij het uiteinde van een korte naald de index voor de datumaanwijzing vormde. Van deze stijlen was aan de voorplaat slechts een kort stompje over terwijl aan de zijplaat op het oog de hele naald ontbrak. Echter boven op het afgebrokele deel van de steen was nog een restant van die naald te voelen.

In gezamenlijk overleg werd besloten stijldriehoeken aan te brengen. Uit platen messing van 3 mm dik werden deze fraai uitgezaagd zodat een prachtig en steeds veranderend schaduwpatroon op de wijzerplaat verschijnt. Zo omstreeks 12 uur is dat op beide wijzerplaten tegelijk het mooist te zien. Elke stijldriehoek wordt gesteund door doken van 10 mm dik staafmessing.

In de stijldriehoek is een pijlpunt te zien. De punt staat recht boven de horizonlijn. Deze punt is de zg. index, die voor de datumaanwijzing dient.

Terwijl de eigenlijke stijl (de rechte rand van de driehoek, die naar de noordpool wijst) met de schaduw daarvan over de volle lengte het uur aanwijst, valt de schaduw van de punt, de index, slechts op één datumlijn, afhankelijk van het jaargetijde.

De lengte van de stijl op de wijzerplaat aan de voorgevel is 401 mm. De stijlscheefte, dat is de hoek tussen de zg. onderstijl en de lijn van 12 uur (de verticaal) is $24\frac{1}{2}^\circ$. De hoek van de stijlsverheffing, dat is de hoek tussen de eigenlijke stijl en de steen, is ruim 29° . Op de zuidwestelijke wijzerplaat aan de zijgevel staat een stijl van 523 mm lang, de stijlscheefte is daar $27\frac{1}{2}^\circ$ en de stijlsverheffing 27° .

De twee wijzerplaten zijn dus niet elkaars spiegelbeeld, en dat komt omdat ze elk een verschillende hoek maken met de zuidrichting.

Als de zon niet schijnt geeft de combinatie van alle lijnen toch inlichtingen: Zo snijdt de middelste datumlijn, dat is de rechte lijn van de evenaar of equinoct, de horizonlijn in het punt waar ook de lijn van 6 uur doorheen gaat; dit betekent dat de zon op 21 maart en 23 september om 6 uur opkomt (voorplaat) en om 6 uur ondergaat (zijplaat). Nu is dat over de gehele aarde het geval op die data van de dag-en-nacht-evening. Maar de andere tijden van op/ondergang zijn afhankelijk van de breedte. In Nieuwersluis zien we dan ook dat de zon opgaat om 7 uur (voorplaat) en ondergaat om 5(17)uur (zijplaat) op de data die aangewezen worden door de kromme lijn van Schorpioen (23 oktober) en Vissen (19 februari). De volgende kromme van Schutter (22 november) en van Waterman (20 januari) snijdt de horizon om 8 uur (voorplaat) en om 4(16) uur (zijplaat). En de bovenste datumlijn, de lijn van de winter-zonnewende met het teken Steenbok (22 december) laat op de horizon zien dat de zon dan opgaat na achten (8h 16m 22s) en ondergaat vòòr 4(16) uur (15h 43 m 38 s).

Gedurende het zomerhalfjaar zijn de tijden van op- en ondergang op een verticale zonnwijzer niet waar te nemen, maar eventueel zijn ze wel af te leiden uit de tijden in het winterhalfjaar. Men verwisselt eenvoudig de tijden, bv. voor 22 juni, de langste dag, neemt men de tijden van de kortste dag, maar dan andersom: de zon gaat op 3h 43m 38s, en gaat onder 8(20)h 16m 22s.

Vanzelfsprekend is dit alles in WARE ZONNETIJD van deze plaats. Daar de aardbol echter in de loop van het jaar met wisselende snelheid om de zon loopt (tengevolge van de excentriciteit van de baan en door de helling van de ecliptica) is de duur van een etmaal (van een zonnedag) niet altijd even groot. Uurwerken lopen wel regelmatig en men heeft daarom een denkbeeldige MIDDELBARE zon ingevoerd die altijd regelmatig loopt en de MIDDELBARE ZONNETIJD ter plaatse aangeeft.

Het verschil tussen Ware en Middelbare zonnetijd noemt men TIJDVEREFFENING (afgekort E van Equatie). In de zomer bedraagt het verschil slechts enkele minuten, maar in november is dat + 16 minuten (de ware zon is dan 16 min. voor op de middelbare zon) en in februari is het verschil - 14 minuten (de ware zon is dan 14 min. achter op de middelbare zon).

Tot in de 19e eeuw had iedere plaats zijn eigen tijd, en dat was de tijd die de zonnwijzer aanwees, de Ware zonnetijd.

Eind vorige eeuw kwam er steeds meer behoefte aan een Middelbare tijd, mede door het snellere verkeer. Met een tabel van de tijdvereffening kon men de door de zonnwijzer aangegeven tijd dan omrekenen voor de klokke tijd van de kerktoren. Maar er bleven verschillen tussen oost en west: de klok in Enschede wees enkele minuten vroeger aan dan de klok in Rotterdam.

Pas in 1909 werd de wet van kracht waarbij in Nederland elke plaats dezelfde tijd kreeg, de WETTELIJKE tijd, toen nog de AMSTERDAMSCHE tijd geheten, die gegeven werd door de Middelbare Zonnetijd van de Westertoren. Pas in 1937 werd dat iets gewijzigd; men nam toen als standaardtijd de tijd op de meridiaan van 5° O.L., dus iets ten oosten van Amsterdam. En deze meridiaan loopt nu juist door Nieuwersluis!

De zonnwijzer in Nieuwersluis wees toen dus precies de klokke tijd aan, althans op de dagen dat de waarde van de tijdvereffening $E = 0$ was.

In 1940 werd het lastiger: Toen werd de M.E.T., de Midden Europese Tijd, ingevoerd. En nu moeten we bij de zonnetijd ook nog de correctie voor het lengteverschil in rekening brengen. De M.E.T. wordt bepaald door de Middelbare zonnetijd op de meridiaan van 15° (waarop Görlitz ligt). De zon doet er juist 40 minuten over om van Görlitz naar Nieuwersluis te komen, dus

bij $E = 0$, dan is XII h zonnetijd	=	12h 40m M.E.T.
en bij zomertijd:	=	13h 40m M.E.Z.T.
Op 3 nov.($E=+16m$): „ „	=	12h 24m M.E.T.
In februari($E=-14m$) „ „	=	12h 54m M.E.T.

Dat is allemaal wel wat lastig, maar nu iedereen een horloge heeft hoeft men de zonnwijzer niet meer te raadplegen voor de tijdaanwijzing. Het spel van licht en schaduw blijft ons echter boeien, mede door de gedachte dat tijd en ruimte op de wijzerplaten en op de punt van de stijl in elkaar grijpen, en dat zo'n klein maar uitgekend instrument ons iets laat zien van onze plaats in het heelal.

De tijdvereveningstabel

<i>dag</i>	<i>jan.</i>	<i>febr.</i>	<i>maart</i>	<i>april</i>	<i>mei</i>	<i>juni</i>	<i>juli</i>	<i>aug.</i>	<i>sept.</i>	<i>okt.</i>	<i>nov.</i>	<i>dec.</i>
—	min	min	min	min	plus	plus	min	min	min	plus	plus	plus
1	3 12	13 33	12 34	4 08	2 51	2 25	3 33	6 16	0 12	10 05	16 20	11 11
2	3 40	13 41	12 23	3 40	2 59	2 16	3 45	6 13	0 07	10 24	16 22	10 49
3	4 08	13 48	12 11	3 32	3 06	2 06	3 57	6 09	0 26	10 43	16 23	10 26
4	4 36	13 55	11 58	3 14	3 12	1 56	4 08	6 04	0 45	11 02	16 23	10 02
5	5 03	14 01	11 45	2 57	3 18	1 46	4 19	5 59	1 05	11 20	16 22	9 38
—	— min	— min	— min	— min	— plus	— plus	— min	— min	— plus	— plus	— plus	— plus
6	5 30	14 06	11 31	2 40	3 23	1 36	4 29	5 53	1 25	11 38	16 20	9 13
7	5 57	14 10	11 17	2 23	3 27	1 25	4 39	5 46	1 45	11 56	16 18	8 48
8	6 23	14 14	11 03	2 06	3 31	1 14	4 49	5 39	2 05	12 13	16 15	8 22
9	6 49	14 16	10 48	1 49	3 35	1 03	4 58	5 31	2 26	12 30	16 11	7 56
10	7 14	14 18	10 33	1 32	3 38	0 51	5 07	5 23	2 47	12 46	16 06	7 29
—	— min	— min	— min	— min	— plus	— plus	— min	— min	— plus	— plus	— plus	— plus
11	7 38	14 19	10 18	1 16	3 40	0 39	5 16	5 14	3 08	13 02	16 00	7 02
12	8 02	14 20	10 02	1 00	3 42	0 27	5 24	5 05	3 29	13 18	15 53	6 34
13	8 25	14 19	9 46	0 44	3 44	0 15	5 32	4 55	3 50	13 33	15 46	6 06
14	8 48	14 18	9 30	0 29	3 44	0 03	5 39	4 44	4 11	13 47	15 37	5 38
15	9 10	14 16	9 13	0 14	3 44	0 10	5 46	4 33	4 32	14 01	15 28	5 09
—	— min	— min	— min	— nul	— plus	— min	— min	— min	— plus	— plus	— plus	— plus
16	9 32	14 13	8 56	0 01	3 44	0 23	5 52	4 21	4 53	14 14	15 18	4 40
17	9 52	14 10	8 39	0 15	3 43	0 36	5 58	4 09	5 14	14 27	15 07	4 11
18	10 12	14 06	8 22	0 29	3 41	0 49	6 03	3 57	5 35	14 39	14 56	3 42
19	10 32	14 01	8 04	0 43	3 39	1 02	6 08	3 44	5 56	14 51	14 43	3 13
20	10 50	13 55	7 46	0 56	3 37	1 15	6 12	3 30	6 18	15 02	14 30	2 43
—	— min	— min	— min	— plus	— plus	— min	— min	— min	— plus	— plus	— plus	— plus
21	11 08	13 49	7 28	1 00	3 34	1 28	6 15	3 16	6 40	15 12	14 16	2 13
22	11 25	13 42	7 10	1 21	3 30	1 41	6 18	3 01	7 01	15 22	14 01	1 43
23	11 41	13 35	6 52	1 33	3 24	1 54	6 20	2 46	7 22	15 31	13 45	1 13
24	11 57	13 27	6 34	1 45	3 21	2 07	6 22	2 30	7 43	15 40	13 28	0 43
25	12 12	13 18	6 16	1 56	3 16	2 20	6 24	2 14	8 04	15 47	13 11	0 13
—	— min	— min	— min	— plus	— plus	— min	— min	— min	— plus	— plus	— plus	— nul
26	12 26	13 09	5 58	2 06	3 10	2 33	6 25	1 58	8 25	15 54	12 53	0 17
27	12 39	12 59	5 40	2 16	3 03	2 45	6 25	1 41	8 46	16 01	12 34	0 47
28	12 51	12 48	5 21	2 26	2 56	2 57	6 24	1 24	9 06	16 06	12 14	1 16
29	13 30	12 42	5 02	2 35	2 49	3 09	6 23	1 07	9 26	16 11	11 54	1 45
30	13 14	xx xx	4 44	2 43	2 41	3 21	6 21	0 49	9 46	16 15	11 33	2 14
31	13 24	xx xx	4 26	x xx	2 33	x xx	6 19	0 31	x xx	16 18	xx xx	2 43
—	— min	— min	— min	— plus	— plus	— min	— min	— min	— plus	— plus	— plus	— min

Deze tafel toont voor iedere dag van het jaar het aantal minuten en seconden dat een zonnwijzer voor of achter is vergeleken met een precisie uurwerk dat de gemiddelde lokale tijd aangeeft. Voor plaatsen die niet op een standaard meridiaan liggen is verdere correctie nodig. De tafel toont gemiddelde waarden en kan uitkomsten geven die in december en januari in zonnige jaren tot 10 à 15 seconden fout zijn.

Bouwjaar van de zonnwijzers

Hoe oud is nu dit stel zonnwijzers? Gezien de bewerkingen en de vorm van de uurcijfers is het stel zeker een paar eeuwen oud, maar het is niet bekend of de zonnwijzers al aangebracht zijn toen het huis werd gebouwd (1610?).

In 1686 kon de toenmalige waard Abraham van Dorsen met trots vermelden dat dit de eerste geotroyeerde pleisterplaats aan de Vecht was.

Maar de herberg bestond al langer en zo wordt ook verhaald dat Cosimo de Medici hier in 1667 gelogeed heeft en toen in het bijzonder de maaltijd van zoetwatervis

roemde. Dit moet wel de man zijn die in 1670 als Cosimo III groothertog van Toscane werd.

Zijn bet-overgrootvader Cosimo I was een eeuw eerder groothertog. Deze man, één van de rijksten van Europa, was een ware maccenas en bevorderde kunsten en wetenschappen. Aan de Santa Maria Novella te Florence bevindt zich aan de marmereen voorgevel een wat vooruit stekende steen met daarop vier zonnewijzers. Het opschrift vermeldt dat de astronomen die te danken hadden aan de grootmoedigheid van Cosimo I.

Zou zijn nazaat, toen hij hier in dit hotel logeerde, zich beklaagd hebben dat hij de tijd niet gewaar kon worden, en vervolgens in eenzelfde grootmoedigheid deze zonnewijzers geschonken hebben? ? ? Wie weet.

En hoeveel florijnen zou dat toen gekost hebben? Het opschrift op de zonnewijzers aan de Santa Maria Novella luidt:

op de westwijzer:	Cosm. med. magn. Etr. dux Nobilium artium stu diosus, astronomiae studiosis dedit Anno D. MDLXXII	Cosimus Medici, groothertog van Etrurie, bedreven in edele kunsten, gaf dit aan de sterrenkundigen. A.D. 1572.
-------------------	---	---

op de oostwijzer:	Diligeti observatione perspecta Tropicor. distantia G. XLVI.LVII.XXXIX.L. Etangulo sectionis G. XXIII.XXVIII.XXXXVIII.LV.	Door nauwkeurige waarneming is precies bepaald dat de afstand van de keerkringen 46° 57' 39"50 is en de hoek van de snijlijn 23° 28' 49"55
-------------------	--	---

en wie goed kijkt kan dat nu in Nieuwersluis ook zien! De florentijnse zonnewijzers werden gemaakt door Egnatio Danti, hofastronoom van Cosimo I.

Van het boek in de aanvang genoemd verscheen in december 1983 een uitgebreide heruitgave:

"Zonnewijzers aan en bij gebouwen in Nederland" door dr.J.G. van Cittert-Eymers en M.J. Hagen. (De Walburg Pers).

De zonnewijzers van De Kampioen worden hierin wel vermeld, maar het verslag van de restauratie kon uiteraard niet in het boek worden gegeven omdat van beide de voorbereiding en uitvoering synchroon verliepen.

De Zonnewijzerkring is een vereniging waarvan de secretaris, de heer M.J.Hagen, bereikt kan worden op Molenberg 45, 7364 BV Beekbergen of per telefoon 05766-1278.

De R. van Luttervelt stichting houdt zich bezig met de actieve bevordering van het herstel van monumenten of daartoe behorende interessante of aantrekkelijke elementen in de gemeente Loenen en omstreken. Daartoe stelt zij subsidies ter beschikking, speciaal in die gevallen waar rijk, provincie en gemeente niet tot subsidiëring kunnen overgaan. Het secretariaat is gevestigd Dorpsstraat 4, 3632 AT Loenen, Telefoon 02943-1344 en is in handen van mevrouw N.J. Ledeboer-de Roos.

Rakende het Modderen in de Vecht

”...hoe dat niet jegenstaande onse voorgaande Ordonnantien ende interdicten, dagelyks meer ende meer verscheyde misbruicken ende abuysen bevonden worden, aangaande dat modderen in der Vecht...”

Aldus het placaat van 8 Oktober 1555, te boek gesteld in "Het Groot Placaatboek van Utrecht" waarin alle placaten, ordonnantiën, edicten e.d. van de Staten van Utrecht en van burgemeester en vroedschap van de stad Utrecht waren opgenomen. Deze bundeling, uitgegeven bij Jacob van Poolsum te Utrecht in 1729, was het werk van de rechtsgeleerde Johan van de Water en bracht helderheid in de wirwar van voorschriften en verbodsbepalingen die stad, land en waterwegen betroffen. In dit omvangrijke werk stond zwart op wit wat men al of niet mocht en moest - een grote vooruitgang wat ieders informatie betreft. De gewoonte bestond nl. dat alles wat de overheid verordonneerde mondeling "aan den gemeene volke" werd medegedeeld, en wel "na voorgaande kloekluydinge". Eerst in de stad Utrecht, daarna in de dorpen "eveneens na voorgaande kloekgeslag daar waar een kloek was". En al waren er velen onder de toehoorders die lezen noch schrijven konden en dus niet in staat Het Groot Placaatboek er nog eens op na te slaan - het zal de rechtszekerheid ongetwijfeld bevorderd hebben.

Hoofdstuk over het baggeren.

Eén van de titels betreft het baggeren, het "trecken", zoals het ook wel genoemd werd, een activiteit die zich waarschijnlijk al sinds 's-mensen heugenis in de Vecht had afgespeeld. Het ophalen van modder kon diverse belangen dienen die totaal met elkaar in strijd waren. Enerzijds de noodzaak om de rivier op diepte te houden, anderzijds het commerciële belang, want de bagger had verkoopwaarde. Dit laatste bracht de "modderluyden" er toe zich zo snel en gemakkelijk mogelijk van deze substantie te voorzien. Zij brachten dus hun schouwen of pramen tot vlak bij de wal-kant, bij voorkeur 's-nachts zodat zij ongestoord konden baggeren. Dat dit een geijkte methode was blijkt uit de uitvoerige beschrijving hiervan in diverse placaten. Wat dat betreft geven deze reglementen, waarin de wetgever zijn mening en vooral zijn afkeuring niet onder stoelen of banken steekt, een goed beeld van de werkzaamheden en vooral van de laakbare manier waarop deze werden uitgevoerd. Het is de vraag of de gedetailleerde omschrijving van het kwaad soms anderen op ideeën bracht, want de lengte van de ordonnanties nam per keer toe en de straf op overtreding werd steeds strenger.

De aanwonenden, eigenaars van de grond tot aan de waterlijn, klaagden steen en been over de schade die aan hun landerijen werd toegebracht: "...sy komen geheel ... onder ander luyden landen, die selve daardoor ontgrondende...". De overheid had begrip voor de "Geërfdens, van wiens landen ende wallen sulcke modder bij dage ende by

nagte gehaalt wort, waar door haar landen vermindert ende seer verkleynt worden, en noch meer sullen, ten zy hier inne worde voorsien". Bovendien stak het feit dat de modder niet binnen de grenzen bleef: "... meede soo worden ... seekere quantiteyt van den selven modder verbracht op andere plaatsen buyten den Lande van Utrecht".

Instructies anno 1598.

In de ordonnantie van 17 Maart 1598 kregen de modderluymen duidelijke instructies, inspelend op hun gewoonten en werkwijze. Zij dienden voortaan slechts "bij lichten dage, staande metten rugge te naasten landewaart" te werk te gaan. De schouwen moesten op een afstand van ten minste één roede van de oever blijven en het was dan verboden "midden tusschen de schouwen en het naaste land modder op te halen". De straf op overtreding was streng: schouw plus inhoud werd verbeurd verklaard en verkocht. De opbrengst ging naar de gedupeerden en naar degene die de onverlaat had betrap: "... het derdendeel komen sal tot behoef van de Geërfden van het naasten land, dat ander derdendeel tot behoef van den aanbrenger, en het derde derdendeel tot behoef van den Watergraaf, Maarschalck, ofte Schout, in wiens Gerecht sulks gebeuren sal".

Dat deze bepalingen niet het gewenste effect hadden blijkt uit het grote aantal placaten dat hierop volgde.

Aanleg van het Zandpad.

Na de aanleg van het jaagpad (het Zandpad) omstreeks 1600 kreeg de overheid een direct belang bij het uitroeien van het "quaat" omdat de schade niet meer uitsluitend voor rekening van de aanwonenden kwam. Het is dus niet verbazend dat ook in de bepalingen die het Zandpad betreffen geregeld over de baggeraars gesproken wordt, zoals bijvoorbeeld in de ordonnantie van 15 November 1631. Hierin wordt gesteld dat "... alsoo by de modderluymen in 't trecken ende baggeren van den modder uytte Vecht, vele quade practijquen worden gebruykt, waar door die landen langes de Vecht gelegen, voor een groot deel uytgetogen ende ontgrond worden, en 't sandpad komt te sacken ende te vervallen...". Opnieuw volgt een aanwijzing van tijd en plaats van de werkzaamheden, in de vorm van een verbod "modder te trecken voor sonnen opganck, ofte na sonnen onderganck" en de bepaling dat alleen midden in de rivier gebaggerd mocht worden. Wee degene die het waagde "haar baggernetten ofte baggerbeugels" te ver uit te steken - hem wachtte niet alleen verbeurdverklaring maar ook nog een zware boete.

Vindingrijk waren de baggeraars zeker, vooral waar het om het creëren van een overmachtssituatie ging. Want wie kon er iets aan doen wanneer schouw of praam vanuit het midden van de rivier door de stroming naar de walkant gedreven werd? In 1638 werd ook hieraan paal en perk gesteld. In de ordonnantie van 16 December van dat jaar wordt eerst geconstateerd dat de modderaars "... het sandpad, dat langs deselve riviere tot seer groote kosten gelegd is, zoo onder uyttrekken, dat het op veele plaatsen sal moeten worden geschoeyt...". Daarna volgt de gebodsbepaling dat de schouwen "ten minste met eenen paal, die sy in de grond sullen steecken" vastgezet dienen te worden. Nog meer varianten op het ontduiken van de reglementen worden beschreven en verboden, zoals in een bepaling over de positie van de schepen ("met

drie schouwen dick leggende dicht aan het land"), of de volgorde waarin de schouwen gevuld werden.

Nieuwe aanwijzingen in 1710.

Hoe de overheid ook poogde alles uitputtend te regelen of te verbieden - het mocht niet baten. De bewoordingen van "een zekere ordre voor de Modderluymden" anno 1710 geven de indruk dat er sinds 1555 niet de minste vooruitgang was geboekt. Er is wederom sprake van "seer sware klachten wegens het onordentelyk modderen in de Riviere de Vecht". Een stelsel van vergunningen en registratie werd nu in het leven geroepen, het laatste "bij den Cameraar van het sandpad, Martinus La Haye". Deze vergunningen dienden op gezette tijden opnieuw te worden bezien in het licht van de wisselende gesteldheid van de rivierbodem. In dit verband is de ordonnantie van 24 Oktober 1654 interessant, waarin bezorgdheid wordt uitgesproken over de toestand van "den Vaarschen Rhyn, die soo lange, soo meer komt met slobbe te begroeyen en verlanden...". De overheid maakte nu van de nood een deugd: de Vechtbaggeraars die sinds onheuglijke tijden zo veel last hadden veroorzaakt konden nu uitkomst bieden door hun werkterrein naar de dichtgeslobbe Vaartse Rijn te verplaatsen. De maatregelen waren kras: alle vergunningen voor de Vecht werden ingetrokken terwijl faciliteiten werden verleend om het baggeren elders aantrekkelijk te maken. De "luymden, bagger van noode hebbende" hoefden geen sluisgeld of weggeld te betalen.

Voor de baggeraars, die volgens eerdere edicten altijd als verweer hadden aangevoerd hoeveel nut hun gegrave voor de scheepvaart had, moet deze gang van zaken een vreemde gewaarwording zijn geweest. Uiteraard een tijdelijke zaak - naderhand keerde de oude situatie met klachten, verordeningen, vergunningen, overtredingen en sancties daarop weer terug.

De toestand werd verscherpt toen de overheid niet alleen ambtsdragers maar ook particulieren die er belang bij hadden inschakelde zoals na een uitspraak van 24 Maart 1716 van Gedeputeerden van de Staten 'sLands van Utrecht. De publicatie daarvan besluit het hoofdstuk "Rakende het Modderen in de Vecht". De tekst luidt:

"De Gedeputeerden van de Staten 'sLands van Utrecht, interdiceren allen en een ygelyk, en voornaamlyk de modderlieden, voortaan meer in de schutsluysen van Maarsseveen, of tien roeden binnen, en buyten deselve te modderen, op poene van te verbeuren haar schouwen, schuyten, en moddertuygen; en autoriseeren een yder van de Geërfdens van Maarsseveen, mitsgaders de Poldermeesters en sluiswagter aldaar in der tyd, om de bekeuringe dien aangaande te mogen doen, mits de supplianten na styl in den Gerechte van Maarsseveen gebruykelyk, het selve behooryk latende denuntieren en bekent maken.

Gedaan te Utrecht den 24 Maart 1716. Onder stont, ter Ordonnantie als boven. Was geteekent, P. Voet van Winssen.

INHOUD:

Bestuur	2
Ledenlijst 1984	3/15
Concept financieel overzicht 1983	16
Kort verslag 1983	17
Bibliotheekaanwinsten	18
Zomerexcursie 1983	19/21
Vegtvliet te Breukelen als zomerverblijf	22/52
De Zonnewijzers aan hotel de Kampioen	53/59
Rakende het modderen in de Vecht	60/62
Inhoudsopgave	63